МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

ШЕРАГIА ЙОАРЖАЕ МАЙНА ХЬАЛХАРА ЯХЬ!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 46 (4059). | ШОАТТА, 17 апрель, 1965 шу. | Мах 2 кеп.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра низ а хьинар а ца кходеш бIаьстан балхаш деш я Шаьла района «Джалка» совхоза коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю Джамалаев Татий бригада. Дикача хьонхамашца чакхдаьккхар цар дIадаха юртбоахама шу. Совхозе эггара лакхара хьувкъамаш да цу бригада дараш. ХIара гектара тIара 46 центнер хьажкIаш яьлар.

Семилетка укх тIеххьарча шера юртбоахама къахьегамхоштта хьалхашка латта декхараш дика кхетаду механизаторашa. Укх шера социалистически яхье а баьнна къаьстта хьинаре къахьег цар. Шоай ханна органически минеральни удобренеш тайса лаьтта хьаьндаь хьажкIа дIаювргIйола участок кийчъеш я бригада.

Бригада механизатораштa юкъе а ший лакхарча хьокхамашца белгалваьлар тракторист У. Виситаев.

Лоаццача динача агротехнически хана 400 гектара тIа макха баькхар, 150 гектара дисковани йир, 100 гектара тIа планировка яь ваьлар из.

Сурта тIа: бригадира помощник Хумидов Султани (аьрдехьара), тракторист Виситаев Умрани.

Н. Кобиашвиле сурт.

Республика кхашка

ХЬУВКЪАЕРГЬЯ ХЬАЖКIАШ!

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра айденнача хьинарца къахьегаш ба укх деношка Наурски района «Братский» совхоза шоллагIча отделене механизатораш. Де йиш яр ду цар хIара гектара тIара дукхагIа кIай мукки чубара. Макхаш даьхад гурахьа дийнача ялаташта, суперфосфат тессай. ХIанз мукх дIабийнача тIеххьарча гектараш тIа тесса йоалаш латт минеральни удобренеш. Лоаццача хана дIайийнай отделене бIаьстан юххье юв культураш: горох, кен, шекара свекла, кхыяраш.

ХIанз болхлошта хьалхашка латтачарех керттера декхар да комсаш хьалъехкалген хьажкIаш дIаювлген. Дика лел укхаза уж балхаш а. 130—140 саг хул хIара денна комсаш йолча болх беш. Хьаьстарех хIанзлехьа хьалийнхка яьннай 130 совгIа гектара тIара комсаш.

200 гектара тIа хьалкхеергья отделене ялатийна лаьрхIа йола хьажкIаш. Из лоархIамера декхар кхоачашдергда Вахабова Букас кулгалдеча механизировании звено коллективо. ШоллагIа шу мара дац цо механизировании методах хьажкIаш хьалкхею, укх шера лакха хьувкъам баккха лаьрхIад звено членаша — хIара гектара тIара 60 центнер фуалъяьха хьажкIаш.

Уж кхоачашдара дика лард еллай цар. ХIара гектара тIа 10—12 тонн а кхоачеш бIаьсти йоаллашехьа а дIадоаржадаьд хьажкIий кхай тIа ширдаьнна кхо. Дика цамца даьккхад лаьтта, хий диллара эша сангараш лерттIа цIенъяьй, харшаш даьхад. Калибровани яьй хьажкIай фуна.

В. ЕЛХОЕВ.

ДУГА ДIАДЕРА КИЙЧО ЯЦ

ЙоаггIаш йола йоакхо еш бац Шелковски района «Червленский» яхача колхоза кулгалхой дуга, борц, кхыйола хIамаш хьувкъаяра. Соахка 30 гектара тIа дийнадар боахаме дуга. ХIара гектара тIара чудера 40,2 центнер дуга, планах лаьрхIар 30 центнер мара йоацача.

Укх шера кхы а дукхагIа дуга дIаде лаьрхIар колхоза кулгалхоша. Из гIулакх вIаштIехьдаккха тIадиллар керттерча агронома нов. Гиряевнен цхьоалагIча бригада бригадира П. Котовнен.

Бакъда, цар шоашта тIадилла гIулакх кхоачашдензар. КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа юха дагадехар колхоза кулгалхошта шоаш дийцар. ТIаккха арабаьлар уж кхашка хьажа. 20 гектар хулаш дола кха белгалдаькхар цар дуга дIаде. Хий тIадоагIаргдолаш а латтаргдолаш а гонгIаргдолаш а гонахьа гIай де, бокъонца шаьрде, цул тIехьагIа аха, макхаца тоаде деза кха. Бакъда, из гIулакх хIанз а даьдац. Ши трактор йоалл цу лаьтта болх беш. цхьабакъда уж араьнна кхо-диъ ди мара дац. хIаьта йиса ха кIезига я.

Цул совгIа хIанзчул тIехьагIа лаха а Iомабе а безаш ба дуга леладергдараш.

Соахка 200 гектара тIа борц дIабийра колхозе. Доал ца дарах во хилар из, хIара гектара тIара 2,8 центнер мара яланзар. Борц во хьувкъара керттера бахьан дар из ханал тIехьагIа дIабери удобренеш ца товсарн.

50 гектара тIа буврrба из укх шера. Бакъда, хIара гектара тIа 2—3 тонн ширдаьнна кхо диллаpал совгIа кхы удобренеш ехкаяц из дIабуврr болча лаьтта.

Иштта ледара лел «Червленский» яхача колхозе гурахьа дийнача ялаташта минеральни удобренеш товсалга. Нагахьа санна хIанзехьа а доаггIаш дола гIулакх дIа ца кхоачийте соахка санна во хьувкъаргда гурахьа дийна ялаташ, иштта борци дуген. Из ца хилийта декхарийла ба боахама кулгалхой.

Ам. ПЛИЕВ, тха собкорр.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА V СЕССИ

Селхан, 16 апреле, пионерий Двореце Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета V сесси хилар. Сессе йийцар «Социалистически законность дIахо чIоагIъяра де дезараш правопорядок телхаераша лоаттабеча къовсама общественность юкъеозари» яхача дешах йола республика прокурора депутата **Бурмистрова** доклад.

Цу дешах лаьца содоклад йир сессе законодательни предложеней комиссе председателя депутата **Газдиева**.

Пренеех къамаьлаш дир депутаташа **Кодзоевас, Янычаева, Цолоева, Дроздова, Братченко, Кузнецова, Крыжановскв, Чахкиева**, ВЛКСМ обкома секретара **Мадагова**, Шаьла райисполкома председателя **Басханова**, Шелковской райисполкома председателя **Земскова**.

Сессе чIоагIдир йиълагIчен пхелагIчен сессешта юкъе Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIаьйдаь указаш.

Сессе балхах йола отчет тIайоагIача номер тIа хургья.

КУЛГАШ ЯЗДАЬД СОВЕТСКО-РУМЫНСКИ КУЛЬТУРНИ БАРТ-ЦХЬОАГIОН ГIУЛАКХИЙ ПЛАНА

МОСКВА, 15 апрель. (ТАСС). Советско-румынски доттагIала Общества правлене председателя Е. Н. Афанасенкоси Советски Союзаца доттагIала бувзамаш лоаттадеча румынски общества Генеральни Совета бюро (АРЛУС) члена Константин Присиняси кулгаш яздир 1965 шера йолча культурни барт-цхьоагIон гIулакхий плана.

Чакхъяха лаьрхIача мероприятешта юкъе — делегацеш дIа-хьа ахийтар, коммунизм хьалъеча советски къахьегамхоштен социалистически общество хьалъеча румынскичарнен карагIдаьннача хIамаех дувцаш йола тайп-тайпара информационни материалаш дIа-юха ийир. Барт вIаштIехьбаьннаб Советски Союзе румынски культура деноши халкъа Румыне советски культура деноши увттадара. шинна а мехка вахаерча исторически деношта хетаь торжественни сайренаши собранеши яра хьакъехьа.

Массехк шера вIаштта ЕрригроссийскиЦ яхье котъювлаш хьайоагIа Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю Кагерманов Оалхазара бригада.

Укх шера лакхара социалистически декхараш тIа а ийца март бетта хиннача КПСС ЦК Пленума решенеш кхоачашъяра хьинаре къахьегаш я хIанз цун бригада.

Сурта тIа: лакха хьувкъам луш йолча хьажкIа фу дIаде лаьтта кийчдеш я из хIанз.

Н. Кобиашвиле сурт.

Дикка айлургья экономика

Барт тайна, боккхача безамца дIадоладаьд бIаьстан балхаш эггара хьалха кхашка арабаьннача «Экажевский» совхоза кхоалагIча отделенерча механизатораша. Пхийт-пхийтта макха тIехьа а болаш цхьа минут зехьа ца йоаеш къахьийгар тIоадал дIакъовлача трактористаша Барахоев Ахьмада, Мамсуров Iалихана, Колоев Iамархана.

Шоайла социалистически яхь а лаьца дийнахьара норма шозза а кхы совгIа а кхоачаш ца йича чуболхацар уж. Шин-кхаь дийнахьа чакхбаьккхар цар из болх.

Цу ханна хьатIаэттар лаьтташ оаха деноше а. Из болх геттара бехктокхаме бар, хIана аьлча 270 гектар кха дисадар отделене гурахьа ца оахаш. ОарцагIбаьлар трактористаш. Дийнахьа а бийсан а сацацар кхашкара тракторий моторий тата. Къонача механизатора Барахоев Муса-Хьажас хьалхарча дийнахьа 14 гектар лаьтта аьхар тIехьа макха а боаккхаш. ХIама ца эшшаш кхоъ норма!

Иштта толамца чакхдаьккхар механизатораша из декхар а, ший ханнахьа дIайийра хьалха дIаюв культураш.

БIаьстан ха сиха хувцалу. Цкъаза йоачаш хул, цкъаза йокъал отт. Йоачаш хинналле а сапаргIата баьнна Iоховшанзар механизатораш.

Сихха оарцагIа а баьнна шозлагIа зяба тIа макха баькхар отеделене болхлоша. Из болх бир укх бIаьсти аьхача лаьтта тIа а.

— ХIанз сатийна да тхо, — йоах отделене управляюще нов. Хаматханова. Нагахьа санна шозлагIа макха ца боаккхаш оаха лаьтташ дIадийтадаларе хIара гектара тIара ши-кхо центнер ялат довргдар.

ЛоархIаме леладу отделене шекара свекла дIаювш дола лаьтта. 120 гектар я уж — дIадахача шера хинначул дукхагIа. Цох хIара гектара тIа 10 тонн совгIа органически удобренеш техай. Хьаьндаьд из минеральни удобренешца а. Шозза макха баьккхаб, шозлагIа культиваци ю.

Фу дIаделехьа кольчати катокашца лаьтта нийсде лерхI механизатораша. ТIаккха фу дIадувча ханна сеялкашта тIехьа шаьра катокаш а тайса тоIадергда.

— 300 центнер свекла чуэца лаьрхIад оаха хIара гектара тIара, — йоах тракторни бригада кулгалхочо Имагожев Бапира. Раьза ба свекловодаш хIанз дукха ха йоаццаш партеи правительстваи юрта боахама хьакъехьа яьча решенешта. Цу решенешта жоп а луш лакха хьувкъамаш кхеде лаьрхIад механизатораша.

Цар беча балхага хьежача ховргда мел хьинаре, безамца уж хьувкъамалард йоллаш боахк. Ер шу шоай боахама пайда мара зе ца деш чакхдаккха лаьрхIад цар.

М. ХАНОЕВ.

КОЛХОЗАШКАРА ЙОАККХАЧА ПОДОХОДНИ НАЛОГАХ ДОЛА
СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

I.
ЮКЪАРА ПОЛОЖЕНЕШ

1. Колхозашкара йоаккха подоходни налог текх юртбоахама артелаша, хIаьта иштта юрта боахамгара, гIоннa йолча предприятешкара, услугаш ярах тIайоагIаш доходаш йолча чкъаьрий доахача артелаша а.

Подоходни налог тоха йоагIа:

а) юртбоахама производствагара, услугаш ярах, гIонна йолча предприятешкареи промыслашкареи хьатIаенача колхоза цIенача дохода, 15 процента боарамерча рентабельноста нийсса дола дохода дакъеи хIаьта иштта цу шера лаьрхIа колхозхой социальни Iалашон централизованни союзни фонде дIачутела ахчеи юкъера а даьккха;

б) колхозхочун боахаме болх беш волча цхьаннена лоархIаш, боахама рентабельностага хьежжа доацаш, СССР Министрий Совето увттабеча, бетта юкъера лаьрхIача эцача алапе боарамал тIех дола колхозхой къахьегамах мах телача фонда даькъа.

Подоходни налог тохац даьха чкъаьрий паччахьалкхен заготовителашка а кооперацега а дIателарах чкъаьрий лувцача артелашта хьатIаенача чкъаьрий доахачарча доходашта.

2. Подоходни налог тохара колхоза цIена доход лаьрхIе къоастаду колхозхойн колхозе болх бе арахьара тIабоалабаьча наьхеи къахьегамах мах телара белгалдаьча, продукци йохкарах, услугаш ярах, продукцега додачох (паччахьалкхен розничниx маьхашца) хьатIадоагIача ахчаннеи из продукци яккхарга а услугаш ярга а дIабодача маьхаи юкъера ахча.

Боахама рентабельноста боарам белгалбоаккх процентаца колхоза хьатIаена цIена доход ехка продукци яккхарга, яьча услугашка, колхозхойн колхозе болх бе арахьара тIабоалабаьча наьхеи къахьегамах яла аьнна къоастаяь продукци яккхарга дIабодача маьхаца нийс а еш.

II.
НАЛОГА БОАРАМ ОТТАБАРА ПОРЯДОКИ НАЛОГ ДIАТЕХХА ХАНАШИ

3. Налог тохаш йолча колхоза цIенача дохода лаьрхIа шера тохаш йола подоходни налог 12 процента боараме тох, хIаьта къахьегамах мах телача фонда налог етташ долча даькъа СССР Министрий Совето увттадеча боараме тох.

4. Шера юкъе подоходни налог хIара квартале дIатехк колхозаша цу шерарча доходаш тIара.

Укх шера I, II, III кварталашка дIаяла езача подоходни налога боарам оттабу хьалхагIа дIадахача шера оттаьча подоходни налога боарам, цу шера колхоза хьатIаенача ерригача ахчан доходий боарамца нийсбеш белгалъяьча процентага хьежжа йоаггIаш йолча кварталерча финансови отчетах колхоза хьатIаена еррига ахчан доходаш меллай а хьожаш.

Укх шера IV-ча квартале дIатакха езача подоходни налога боарам оттабу III-ча кварталерча ерригача ахчан доходашка хьежжа оттабаьча налога боарам тIарча, союзни республикашка гIолла дIанийсъяьча укх проценташка хьежжа:

Казахски ССР колхозашта — 50 процент;

РСФСР, Грузински ССР, Азербайджански ССР колхозашта — 60 процент;

Белорусски ССР, Литовски ССР, Латвийски ССР, Эстонски ССР колхозашта — 80 процент;

Украински ССР, Узбекски ССР, Молдавски ССР, Киргизски ССР, Таджикски ССР, Армянски ССР, Туркменски ССР — 100 процент.

Союзни республикай Министрий Советашта бокъо лу IV-ча квартале подоходни налог оттаяра процент шера тIаенача ерригача доходашта юкъе цу кварталерча доходий удельни дозал хувцадаларга хьежжа лакхъе а лохъе а, хIаьта иштта налог дIаялара ха колхозий экономически башхалонашка хьежжа цхьан беттага кхаччалца тIехьаяккха а.

5. Подоходни налог укх ханашка дIател колхозаша:

25-гIа апрель тIакхачале — 1-ча кварталерча ерригача ахчан доходаш тIара лаьрхIа оттабаьча боараме;

25-гIа июль тIакхачале — II-ча кварталерча ерригача ахчан доходаш тIара лаьрхIа оттабаьча боараме;

25-гIа октябрь тIакхачале—III-ча кварталерча ерригача ахчан доходаш тIара лаьрхIа оттабаьча боараме;

1-гIа декабрь тIакхачале — III-ча кварталерча ахчан доходаш тIара йоаккхача подоходни налога боарам тIара оттаьча процентах лаьрхIача ахчан боараме — (IV-ча кварталера подоходни налог);

отчетни шера тIеххьа доагIача шера 1-гIа март тIакхачале — шера тIайоагIача налог тохаш йолча цIенача доходага хьежжа оттадаьча ахчан боараме, I, II, III, IV-ча кварталашка дIатехка ахчаш а лоархIаш. Нагахьа санна шера тIайоагIача налог тохача цIенача доходага хьежжа оттаьча подоходни налога ахчан боарам I, II, III, IV-ча кварталашка дIатийкхача ахчал лохагIа бале, совнагIа дIатийнна ахча цу шера дIахо такха езача налога метта дIалоархI е колхозо дIадехе финансови органо цунна юхалу.

III.
НАЛОГАХ ЙОЛА ЛЬГОТАШ

6. Переселенций боахамех вIашагIъехкача колхозашта а хIаьта иштта переселенцаш шоашта юкъе дIачуийцача колхозашта а подоходни налогах льготаш тел СССР Министрий Совета къаьстача решенешка хьежжа.

7. СССР Министрий Совета бокъо лу юрта боахама цхьаццадола доакъош дегIаахара стимулировани яр духьа колхозаш подоходни налог текха езаргйоацаш мукъаяха а, хIаьта иштта, нагахьа санна яланза яргйоацаш моттиг хуле, колхозашта налогах льготаш оттае а.

8. Союзни республикай Министрий Советашка йиш я подоходни налог дIаяла еза ха цхьаццайолча колхозашта тIехьаяха а нагахьа санна динза даргдоацаш хуле, яхкийса налогаш республика бюджета чотах колхозашта тIера дIаяха а.

Областаш йоацача союзни республикай Министрий Советий, автономни республикай Министрий Советий, къахьегамхой депутатий краевойи областнойи Советий исполнительни комитетий йиш я стихийни хатар хиннача цхьаццайолча колхозашта подоходни налог такха еза ханаш тIехьаяха а хIаьта иштта, нагахьа санна динза даргдоацаш моттиг хуле, яккха йоаггIача бюджетий чотах, уж колхозаш налогах цIенъе е цхьадолча даькъе мукъаяха а.

9. Стихийни хатар хиннача колхозашта (дIайийна юртбоахама культураш ша тохар, Iаьржа хий дар, мух балар, догIаш делхар, цIи ялар, мохк агар, лаьтта тIахарцар, токхам такхар бахьан долаш йовр а доахан доадар а) къахьегамхой депутатий районнии городскойи Советий исполнительни комитетий решенеех карарча шерал тIех ца йоалийташ налог такхара ханаш тIехьаяха йиш я.

IV.
НАЛОГ ДIА ЦА ЯЛАРАХ БОЛА БЕХКТОКХАМ

10. Подоходни налог нийса лархIаран ший ханнахьа дIаяларан хьалхара бехктокхаме я колхоза правлени.

Тела йоаггIача финансови органа СССР финансай Министерства оттаьча формаех колхоза правлене дIачутел:

а) карарча шера I, II, III-ча кварталашка хьатIаенача ерригача ахчан доходаш тIара йоагIача подоходни налога расчеташ.

III-ча квартале хьатIаенача ахчан доходаш тIара йоагIача подоходни налога ахчан расчетаца цхьана колхозаш декхарийла я IV-ча кварталерча подоходни налога ахчан расчет дIачуяла;

б) карарча шера хьатIаенача налог тохаш йолча цIенача дохода, налог тоха йоагIаш долча колхозхой къахьегамах мах телача фонда даькъа расчеташ шера йоагIача подоходни налога ахчан боарам.

11. Эггара хьалхарча аргIанна подоходни налог токх колхозаша. Нагахьа санна оттаьча ханашка налог дIа ца токхе, дIадаланза диса ахча колхозий текущи счеташ тIара (къаьсттача текущи счетагара дIаиккхача) хьадоаккх бюджете ахча дIачутелара паччахьалкхени кооперативнии предприятешта а организацешта а оттаьча порядках.

Ахча дIадала деза ха тиллийтарах пени доаккх тIехдалийтача хIара дийнахьа 0,05 процент а долаш.

12. Заявленеши жалобаши еннаяръяна налог ца йоаккхаш йитац.

Нагахьа санна колхоза пайдана йолаш решени йойя, харцахьа хьачудена ахча решени яьчул тIехьагIа 10 ди далалехьа колхоза юхадерзаду.

13. Колхозашкара йоагIа подоходни налог нийса оттаяран ший ханнахьа дIатакхаран тIахьожам лоаттабелга финансови органашта тIадожаду.

Финансови органаш квартальни финансови отчетий а шера оттаьча бухгалтерски отчетийн балансайн а даннешка гIолла а хIаьта иштта доаггIаш долча колхозий документашка гIолла а финансови органаш хьож колхозий правленеша подоходни налогана яь квартальнии шерен расчеташ нийса йий.

Нагахьа санна подоходни налога ахчан боарам харцахьа оттабаь хилар гучадоале налога боараме е йоаггIача тайпара перерасчет ю.

* * *

14. Ер Указ чакхдаккхарах йола инструкци СССР финансай Министерствацеи СССР юрта боахама Министерствацеи цхьана арайоакх.

15. Ер Указ чакхдаккха дIадоладу 1966 шера колхозий доходашта налог тоха йолаелча денз.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель **А. МИКОЯН.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль,
1965 шу, 10 апрель.

СССР Министрий Совете

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) пленума решенега хьежжа СССР Министрий Совета соцамаш тIайийцад: дулх дукхагIа дакихеи паччахьалкхенга дохкеи колхозий а совхозий а материальни безам совбаккхара хьанъехьа

Колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукци яккхара рентабельность Iалашъяр а юкъарча хьайбай боахам дIахо дегIакхувлара дола хьалаш хилийтар а духьа СССР Министрий Совето колхозашта, совхозашта, паччахьалкхен кхыча боахамашта чIоагI а яь, 1965-ча шера 1 мае денз юкъейоалаю цар паччахьалкхенга дохкача лакхера, юкъера, лохерчох юкъера упитанность йолча доаханна, жена, гаьзарашта а хьакхарчашта а (беконни, ерста, дулхала яраш) хIанзалца хиннача маьхашта процентаца укх боараме союзни республикашка гIолла еш йола надбавкаш: доаханна — 20 процентагара 55 процентага кхаччалца, хьакхарчашта — 30 процентагара 70 процентага кхаччалца, колхозашка женеи гаьзараштеи — 10 процентагара 70 процентага кхаччалца, совхозашкеи паччахьалкхен кхыча боахамашкеи — 10 процентагара 60 процентага кхаччалца.

РСФСР, Украински ССР, Грузински ССР, Азербайджански ССР, Армянски ССР, Киргизски ССР, Таджикски ССР лоаман районашкарча колхозашта, совхозашта, паччахьалкхен кхыча боахамашта женеи гаьзараштеи хIанзалца хиннача маьхашта тIатоха оттаю 100 процента боарамера надбавкаш.

Калининградскии Пермскии областий а Удмуртски АССР а, РСФСР Къилбаседа-Малхбузен, Центральни, Волго-Вятски районий, Украински ССР Полесья районий колхозашта, совхозашта, паччахьалкхен кхыча боахамашта женеи гаьзараштеи хIанзалца хиннача маьхашта тIатоха оттаю 70 процента боарамера надбавкаш.

Союзни республикай Министрий Советашта тIадиллад доаханна, жена, гаьзарашта хIанзалца хиннача маьхашта тIатохаш йола надбавкаш укх соцамо оттаьча надбавка юкъерча боарамал дукхагIеи кIезигагIеи хургйоацаш зонашка гIолла нийсъелга а СССР Госпланаца дагаьнначул тIехьагIа уж надбавкаш чIоагIъелга а.

Союзни республикай Министрий Советаш декхарийла я колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукци яккхарга дIабода мах лохбара, материально-технически Iалашо чIоагIъяра, доакъарий база чIоагIъяра, къахьегама овсарле лакхъяра мероприятеш кийчъеи чакхъяхеи.

Чанхъяьнихача шурий (обрата) маьха хьанъехьа

Колхозашта, совхозашта, паччахьалкхенга шура йохкаш йолча паччахьалкхен кхыча предприятештеи организацештеи шурий промышленноста предприятеша дIахецача чакхъяьккхача шурийна (обрата) 1965 шера 1 мае денз тоннах 10 сома боараме мах оттабаьб СССР Министрий Совето.

Союзни республика Министрий Советашка бокъо еннай колхозашта, совхозашта, паччахьалкхен кхыча юртбоахама предприятештеи организацештеи дIахецача чакхъяьккхача шурийна (обрата) боарамаш увттаде.

Городашта, промышленни центрашта, курорташта шура телача районашкарча а хIаьта иштта шурий-консервни заводашта гонахьарча зонашкарча а колхозашта, совхозашта, паччахьалкхен кхыча юртбоахама предприятештеи организацештеи шурий мистал (пункташкеи заводашкеи из дIачулуча хана (19 градус а кхы лохагIа а хуле маьха надбавка тIатох центнерах 50 кепиг а долаш, хIаьта мистал 19 процентал лакхагIа яле цхьа центнер шурийна 50 кепиг лохбу мах.

Шурий базисни хьоанала боарамаш хувцара хьанъехьа

Колхозаша, совхозаша, юртбоахама предприятешеи организацешеи, колхозхой боахамаша, кхыча гражданаша, паччахьалкхенга йохкача Iатта шурий базисни хьоанала юкъера нормаш 1965 шера 1 мае денз СССР Министрий Совето укх боараме оттаю (шурий дозалца проценташца нийсъеш): РСФСР — 3,7, Украински ССР — 3,6, Грузински ССР — 3,6, Литовски ССР — 3,4, Молдавски ССР — 3,5;

РСФСР Министрий Совета, Украински ССР Министрий Совета, Грузински ССР Министрий Совета тIадиллад хIара областа, краяна, автономни республикана укх соцамо йоаггIаш йолча союзни республикана оттабеча юкъерча боарамал дукхагIеи кIезигагIеи доацаш дола Iатта шурий базисни хьоанала боарамаш (шурий дозалца проценташца нийсдеш) бутт ха ялалехьа чIоагIделга.

Шурий базисни хьоанал хувцарца дувзаденна лакхъю 1965 шера оттаь хинна шура эцара план РСФСР-е гIолла — 500 эзар тонн, Украински ССР — 150 эзар тонн, Литовски ССР — 10 эзар тонн.

Партийни вахар

ЛЕРТТIА ЧАКХДАККХА ПОЛИТИЧЕСКИ ДЕШАРА ШУ

Юрташка — апрель беттеи городашка — май беттеи чакхдоал вай республике политически дешара системера шу.

Ховш мадарра, политически дешара системерча кружокашкеи семинарашкеи 1964 — 1965-ча дешара шера Iомадаьд партеи советски халкъеи вахарца айхха дувзаденна дола марксистско - ленински теоре лоархIамегIара дешаш. Цар балха керттера чулоацам хиннаб вай мехка коммунизм хьалъяра, социалистически система дегIаахара, хIанзарча этапе коммунистическии болхлойн партей стратегеи тактикаи актуальнегIа йола проблемаш Iомаелга.

Укх дешара шера коммунисташи парте боацараши политически дешара системана юкъеоаро тешал ду марксистско - ленински теори Iомаярца цар дукхагIа хьашт хилара, политически дешара уж дукхагIа тIакхувш хилара. Масала, республика политически дешара системе дешаш 75 эзар гаргга саг ва, цу даькъе 27 эзар коммунист а волаш. Цул совгIа массови пропаганда тайп-тайпарча формашца — халкъа университетašца, популярни лекторешца, кхычарца дешара юкъеэзав 33 эзар совгIа саг. Пропагандистски балха юкъеэзав партийни, советски, профсоюзни, боахама кулгалхой, инженерно-технически болхлой, юрта боахама специалисташ, вузий, техникумий, школай преподавателаш юкъе а болаш вола 5.5 эзар пропагандист, консультант, лектор.

Укх шера дукхача кружокийи семинарийи балха анализ йича, вайга ала йиш я, цигара занятеш дикагIа вIаштIехьъяьнна, лакхача теоретически боараме, промышленни предприятей, колхозий, совхозий къахьегамхой коллективай вахарца, хьаьдача декхарашца айхха ювзаш чакхъювл, аьнна. Творчески, лаьрхIа леладу кадрай, коммунистий, парте боацарий дешар химически комбинате, крекинг-заводе, нефтемаслозаводе, «Старогрознефта» НПУ бурув деттача конторе, консервни заводе, МалгIабика, Гудермеса, Сунженски, Наурски, Ачхой - Мартана, Шелковской районий дукххача кхыча предприятешка.

Парте берригача идеологически балха керттера звено санна лоархI партийни организацеша политически дешара система, даим цун чулоацам техк цар, коммунистийи парте боацарийи дешара тIахьожам лоаттабу, уж дешаш дувц парткомашка, бюрошка, коммунистий собранешка.

Политически дешара системерча звеньяй балха аьттув балга, эггара хьалха, пропагандистски кадраех, шоай сийлахьа декхараш цар лархIарах тийша да. Вай республике кIезига бац, кадрай политически кхетам лакхбара новкъостал а деш, занятеш лакхача идейно-теоретически боараме чакхйоахилга Iалашдеш бола пропагандисташ. Хоастаде доагIаш да дикагIа болча пропагандистий нов. Лебедевай (гор. Грознера № 7 йола юкъера школа), нов. Семеновай (Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод), Муталиева «Малгобекнефта» (НПУ III-гIа), нов. Сотникова (Наурски района «Победа» яха совхоз), кхыбарий балха опыт йоаржаяр а.

ДIаихача шерашка а санна, укх шера республике болх беш яр промышленносте, юрта боахаме балха йола 4 эзар совгIа кхалсаг а хIаьта иштта цIен-ноаной а юкъеоаш йола, лоаман кхалнаха яхкаьча кружокий шерра сеть. Лоаман кхалнаха хьеха политически дешар дика вIаштIехьдаьккхаI МалгIабика, Советски, Ачхой - Мартана районашка.

ЦхьабакъдА, мукIарло данза даргдац, республике кадрай политически дешар вIаштIехьдаккхара, царна марксистско - ленински хьехам балара юкъе хIанз а цIенхашттара кхоачамбоацараш хилара. Уж гучадувла даьлар дешара шу доладеннача юххье денз, цхьайолча партийни организацешка дешара шу дика кийчо ца еш дIадоладеннача, занятеш тIехьайоахаши юкъейоахаши хиннача, цхьайола занятеш теоретически боарам лоха болаш лийннача хана. Из ала доагIа, эггара хьалха, кружокаши семинараши вIашагIйохкара, пропагандисташ хьахаржара, юххьанцара занятеш вIашагIйохкара гIулакх геттара эсала дIадоладаьча Наьсарен районах Аьлча кхоачам ба, хаьлхара занятеш «Экажевский» совхоза кхаь отделене, кхаь юкъерча школе, ялат дIачуийлеча пункте, «Назрановский» совхоза центральни усадьбе, сельхозтехникуме юкъахъяьха хилар.

Дешара шу доладеннача юкъе моттигаш нийслора пхьайолча занятей боарам нов. Брежнева КПСС ЦК мартовски Пленуме яьча доклада тIа кердача низапа хьахьеккхача, парте Центральни Комитето вайна хьалхашка оттадаьча декхарашка хьежжа боацаш. Цхьаццабола пропагандисташ во кийчлу занятешка, материал творчески Iомаяра моттел дешара план а темаех яь методически разработкаш а йийшача кхоачам бу.

Цхьайолча партийни организацеша мелбалийтаб политически дешара системаца шоаш лоаттабу тIахьожам, хIаьта кхыметтел хIанз а, дешара шу чакхдоалаш латтача, цун итогаш е эзача вай дIакхаьчача хана, лоархIам ца беш леладу кадрай политически дешара дешаш. КПСС Шаьла райкома бюрос укх деношка дийцар района кружокашкеи семинарашкеи занятеш во вIаштIехьъяхарах дола дош. 22-ча марта, политдешар долча дийнахьа, парторганизацей секретарийи пропагандистийи бехках юкъахьяьхар занятеш политически дешара система дукххача звеньяшка, белггала аьлча, аьшкабетонни хIамаш еча заводе, шекара заводе, автобоахаме, хIаьта «Пищемаш» яхача завода, лесхоза, кхыча парторганизацешка идейно - теоретически боарам лоха болаш чакхйийлар занятеш. Бакъда, цу тайпарча гIулакхашца машар хила йиш яц, хIаьта занятеш юкъахъяхарах бехке бараштa чIоагIа партийни бехк баьча КПСС Шаьла района бюрос даьр нийса гIулакх а да.

Байнача бетта КПСС обкома бюрос дийцар «Наурски района политически дешара система балха хьакъехьара» дош. Бюрос КПСС Наурски райкомагареи юххьанцарча партийни организацешкареи хьадийхар политически дешара системана деш дола кулгал тоаделга, кружокашкеи, семинарашкеи хулча занятей идейно-теоретически боарам лакхбелга, пропагандистски кадрай дешара формаш, методаш эргаяьха тоаелга. Масала, тIадожадаьд Iомаеш йола теоретически материал кхы а айхагIа вахарца коллектива а хIара ладувгIачо а хьаьдача гIулакхашца ювза йиш хулийташ йола, деша ухараштa практически заданеш телара метод пропагандистски балха практикана шерагIа юкъехухьилга.

Политически дешара система кружокашкеи семинарашкеи хIанз дешара плана тIеххьара темаш Iомаеш я. Цул тIехьагIа юрта районашка ши занятийи городашка цхьа занятийи е еза иштта юртбоахама производство планахи тешшамеи дегIаккхувла йиш хулийташ дола экономически организационни гIулакхаш чакхдаха оттадаьча Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето мартовски Пленума материалаш Iомаяра.

Парте областной комитета пропагандаи агитацеи отдело могаду хьалхара заняти укх дешашта хетаелга: 1) СССР халкъа боахам дегIаахара керттера итогаши юртбоахама производство тIехьайисара бахьанаши; 2) дIахо юртбоахама производство айяра парте чакхдаха оттадаь керттера экономически гIулакхаш.

ШоллагIча заняте ер дешаш Iомаделга: 1) колхозаши совхозаши дIахо организационно - боахама гIулакхашта чIоагIъяра цхьадола дешаш; 2) юрташка организаторски, идеологически, боахама болх тоабара даькъера партийни, советски, комсомольски, профсоюзни организацей декхараш.

КПСС ЦК мартовски Пленума цкъа заняти хетаю политически дешара сете городашкарча партийни организацеша, дувца оттадераш укх тайпара дешаш а долаш:

1. Укх тIеххьарча шерашка СССР юрта боахам дегIаахара керттера итогаши юртбоахама производство тIехьайисара бахьанаши.

2. Юртбоахама производство дIахо айяра парте чакхдаха лаьрхIа керттера экономически гIулакхаш.

3. Политически организационно-политически болх дIахо тоабара декхараш.

Партийни организацейи пропагандистийи декхараш сенах латт аьлча, уж латт, уж темаш кIоаргга, творчески Iомаярах, хIара заняти чулоацам кIоарга болаш, вахарца коммунизм хьалъяра практикаца, коллектива хьаьдача декхарашца ювзаш ладувгIарий идейни кхетам лакхбара, производственни гIулакхаш тоадара новкъостал деш хилийтара.

ХIара юххьанцарча партийни организаце, хIара кружоке, семинаре политически дешара гIулакхаш малагIча хьала тIа да КПСС горкомашеи райкомашеи сихха къоастадергдола а гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара доагIаш дола гIулакхаш чакхдоахаргдола а гIулакх данза дацдац. Политически дешара системерча ерригача звеньяшка дешара шу дика чакхдаргдола гIулакх де деза.

Политически дешара система балха юкъера лоархIаме этап я дешара шера итогаш яр, хьинарс, сакъердаме, творчески чакхъяла езаш, къахьегамхой вахарца, практически декхарашца айхха ювзаенна хила езаш йола теоретически конференцеши итогови занятеши чакхъяхар. Итогови занятеша иштта новкъостал де деза ладувгIарий хIанзарча актуальни дешашцара хьашташ дегIадоаладара.

Дешара плана тIеххьарча темашта а итогови занятешта а хетаяь пропагандистий семинараш еш я хIанз КПСС горкомаши райкомаши. Пропагандисташта йовзийтанза яргъяц итогови занятеш чакхъяхара методика, царна хьеха деза уж чакхъяхара планаш мишта увттаю. Цу гIулакха боккхача лоархIаме хила езаш я политически дешара цIеношкареи кабинеташкарей методически советаш. Дика хургдар, нагахьа санна опыт йолаш болча пропагандисташа итогови занятеш кийчъяра къоначарна новкъостал доре. ХIанз, цIаккха а ца хиннача тайпара, чIоагIбе беза штатни ярий санна, иштта общественни хьисапе болх беча а методически советий политически дешара кабинетий болх. Уж декхарийла я пропагандисташта методически установкаш тела, эшшаш дола литература, гойтара пособеш, промышленни предприятей, совхозий, колхозий балха экономически анализ яра справкаш могаеи уж хьахаржа новкъостал деи.

Дукххача йоккхийча предприятешка, колхозашка, совхозашка чакхъяха лерхIача теоретически конференцеех лаьца аьлча, уж декхарийла я коммунистически общество хьалъяра теореи практикаи эггара актуальнегIа дола дешаш кIоарггеи уйланцеи дувца, производство дIахо эргаяькха тоаяраи къахьегамхошта юкъера идейно-кхетама болх чIоагIбараи практически рекомендацеш кийчъеи чакхъяхеи вIаштIехьдаргдолаш хьалхагIе а бокъонца а кийчъяла, хIара доклад, содоклад дика уйла а яь кийчъе.

Коммунизмана дешар — цу хьакъалерча ленински девизаца бах советски нах. Республикерча ерригача партийни организацей декхар да политически дешара системера е дешара шу дика, лакхача идейно-теоретически боараме чакхдаккхар а хьатIадоагIача дешара шера дика кийчо яр а.

В. С. СИМАРЗИН,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

ЗАНЯТЕШ ДИКА ЛЕЛ

Марксизма-ленинизма теори Iомаяра тIехь-тIехьагIа дукхагIа тIаккхув тха района къахьегамхой. Из дика кхетадеш да.

Марксеи Ленинеи произведенеш Iомаеш, политически системе дешараш дукха ба хIанз райoне. Семинарски 16 группа, 13 кружок, цул совгIа лоаман-кхалнаха йола 6 кружок чуйоагIа тха района политически дешара система юкъе. Вай мехка коммунизм хьалъяра, дунен социалистически система дегIаяра, хIанзарча этапах йола коммунистически а болхлой а партей стратегейи тактикайи проблемаш Iомаю семинарски группашкеи кружокашкеи укх дешара шера.

ХIанз политически система дешара шу чакхдоалаш латт. ДукхагIайолча семинарски группашкеи кружокашкеи программа Iомаяь яьнна. Итогови занятеш юхейисай.

Белгалбаха лов дика пропагандисташ Якушина Татьяна Георгиевна, Налаев Леча, Мутаев Султан, Горбунов Николай, Резванова Найдат.

Л. САМГАЕВА,
КПСС Урус-Мартана райкома парткабинета заведующи.

«СЕРПАЛО»
2-гIа оагI. 17 апрель 1965 шу.

В. И. Ленин ваь 95 шу дизарга

АХАРХОЙ - ВИКАЛАШ В. И. ЛЕНИН ВОЛЧА

Политически литература издательства укх гарггарча хана арахец «Ильичах дагадоагIараш» (1917—1918) яха брошюра. ДагадоагIарий автор хIанз персональни пенсионер йола Мария Николаевна Скрыпник я, 1917 шера ноябра юххье денз 1918 шера март беттага кхачалца Совнаркома секретариате болх баьб цо. Владимир Ильич волча уха делегацеш тIанйеш а хиннай.

Укх кIалхахьа кепа теха я цу брошюра разделех цаI, цу тIа дувц Ленин волча ихача ахархой дуккхача делегацех а царца Ленина леладаьча гIулакхех а.

...Эггара тIехйолча тактичноста хьоккхам бар Владимир Ильич Ленин. Доллача хIаман тIехь ше массарел тIехвале а, мугIарех болча новкъосташца леладеча гIулакха тIехь цIаккха а цхьаккха тайпа халахетар хургдола хIама ходалийтацар цо. Цунна гонахьа хиннача берригача наха, царца Совнаркома уборщицаш, регистратораш, технически болхлой а болаш, чIоагIа дукха везаш вувцар из, цIаккха а виплацар царга моаршал хатта.

ДагадоагIа сона цкъа ахархой - викалаш баьхка. Царца дайча къамаьлах гучадаьлар хьалха помещикий хиннача свекла ювча кхашка кIа дIаде безам болаш уж хилар. «Свекла йийна хинна лаьтта чIоагIа дика да» йоахар ахархоша. Со уж тешабе гIертар свекла ювш дола лаьтта болхлой - ахархой Iаьдало лоадайтарг ца хиларах. Цар чIоагIа аьлар:

— Из лаьтта доацаш данне а мегаргдац, оаха цу тIа кIа дIахургда. Ленин волча дигал тхо, цо нийсонца къоастадергда, дергa з.

Аз Ленин волча бигар уж. Владимир Ильича ше хьайийлар ниI, парга кулг дIа а кховладеш ше волча чухьийхар цо уж. Пхийтта минут яьлар. Кабинете дIачуяхар со. Нах тIаийцача хана массала ше хулача тайпара, кресла чу вагIар из, салоIаш вола саг санна, хаче кисашка кулгаш а дехка. Гонаш тIа кийнаш а ехка, сих а ца луш, цIенхаштта, тешара оазаца дувцар ахархоша Ильича шоай юрта дечох. Хетаргахьа, къамаьл кIоаргденнадар. Цхьа бIарг вIашка а тоIабаь, зувш бIарахьежар из ахархошта. Цо деча къамаьла юкъера дешаш хезар сона.

— Шекара заводаш йоацаш мишта мегаргда вай? Вайна, вай мехка ма дезий шекар, доаъол дехьа а дихьа, дохкарг а да вай из.

Юххера а ходокаш арабаьлар. Уж чIоагIа раьза бар «керттерча большевика» даьча къамаьла, цо шоашца лаьцача гIулакха. Иштта цIи яьккхар цар соца шоаш къамаьл деш болхлой-ахархой Iаьдала керте латтачун. Лаьттангара баьхка, царизм лаьттача дукххача шерашка городах бола тешам байна, городской мел долчох лорабалара уйла йолаш хинна нах бар уж. Бакъда, Владимир Ильича хьакъала низои цунна нах кIоаргга духовно бовзаш хиларои дийца варгволца хIама дир ахархошта. Сона бIаргадайра сийлахьвоккхача Ленина уйлан дийнача хьастах кхийттача ахархой дог мишта тохаденнадар. Сона го а бах ходокаша йоахар:

— Юра цIадахача, тхоашта бIаргадайнар дIадувцаргда оаха. Шедар дийцар цо тхона ше мадарра, нийса.

Викалех цхьанне ше са Iадика йийца дIаводаш аьлар:

— Хьакъал дола управитель хургва вай хIанз, ахархой гIулакх а довз цунна.

Цу оригинальни долча хоаставара жоп а луш, аз дийцар царна Ленин дукххача хана ахархой вахар зувш хилар, лаьтта бахьан цар лоаттабу къовсам цунна кIоаргга бовзилга, цо ший ерригача хана болхлойи большевистски партии ахархошта лаьтта а шоай лоIаме хилар а хьадаккха Iомабаьлга. Викалех цхьанне хаьттар сога:

— Алалахь тхога: деррига гIулакхаш цо ше къоастаду?

Аз аьлар Владимир Ильича деррига паччахьалкхен гIулакхаш партеца цхьана, большевикий Центральни Комитете, правительстве къестаду, партена а Ленина санна хет.

Викалех цхьанне юха а хаттар дир:

— ХIаьта из юкъе воацаш къоастадер фуд? Доллача хIаманга хьожар а законаш могадер а ше ва из?

Гуш дар уж чIоагIа цунах тешаш хилар, цо хьакъал долаши кхетамцеи хьалхле лелаергхиларах цар бIуболар. Ленин юкъе воацаш цхьаккха хIама ца деш хиларах бизза тешаш юрта цIабаха безам бар цар.

(ТАСС).

Тампер яхача фински городера В. И. Ленина музей. Из вIашагIъеллай 1946 шера «Финляндия—Советски Союз» яхача Общества моттигерча отделене. Музея экспозици хьаоттаяьй 1905-ча а 1906-ча а шерашка В. И. Ленина кулгал а деш дакъа а лоацаш РСДРП хьалхареи шоллагIеи конференци хиннача помещене чу.

АДН—ТАСС сурт.

ЮРТАШКАРА ШКОЛАШ ТIЕХЬАЮС

Росглаввтормета Республикански управлене, просвещене Министерства, комсомола обкома а соцамах тиша аьшк гулдара месячник дIахьош ба вай республикера кагирхой, дешархой, комсомольцаш, пионераш. Месячник йолча деношка вай металлургашта ши эзар тонн тиша аьшк дIачудала дезаш ба уж.

Цхьаккха ди а сахьат а ца доадеш из декхар кхоачаще болабелар Грозненерча массе школашкара дешархой. ЦхьоалагIа апрель тIаккхоачаш цар гулдаь тиша аьшк йиъ бIаь тоннал совгIа дар.

ХIаьта мишта дIахьо из болх юрташкарча школай дешархоша? Городерча школашка диллача гаьнна тIехьабус уж. Месячник йолалуча деношка юртарча цхьайолча школаша тIанийца декхараш дакха дар, бакъда уж кхоачаще дукха сагота-м бац цигара дешархой. Геттара кIезига да цар гулдаь тиша аьшк. Масала, Грозненски района Петропавловская яхача станицерча школа дешархоша гулдаь тиша аьшк ялхайтта тонн кхоачаш дац, Карабулака 11 шерарча школа дешархоша—йийта тонни Сунженски района Ассиновски юкъерча школа дешархоша бархI тонни гулдаьд.

Царел а воrIа да Ведана, Советски, Наьсареи, кхыйолча районашкарча школай гIулакхаш. Цхьаккха тонн тиша аьшк гулдаьдац цигарча дешархоша. ХIанз а тIехьадац из гулде, цудухьа школа кулгалхоша а дешархоша а цхьаккха минут ца йоаеш тоабе беза из болх.

С. АРСАМАКОВ,
Нохч-ГIалгIай Росглаввтормета управлене керттера инженер.

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

1963-ча шера «Малгобекнефта» НПУ № 2 йолча бурув деттача контора Н. Ф. Севостьянова кулгалдеча вышкомонтажникий бригадо дIадоладир № 817 йола ажурни буровой вышка хьалъяра балхаш. Дикача толамаца чакхъяьккхар из экзамен вышкомонтажникаша. Плотникаша, электросварщикаша, слесараша-монтажникаша берригa низ тIабахийта къахьийгар бурув деттараштa сихагIа из хьалъяь яккхара.

Монтажни балхаш даь даьлча, болх дIаболабир бурув деттача мастера Майстренко Анатоле кулгалдеча бригада. МалгIабика районе эггара кIоаргагIа йола скважина яр № 817-гIа яр. Цига тоха дезаш дола бурув 4100 метр яр, лохерча мелашкара мехкдаьтта кIедж тохийтар дар бурув деттараштa хьалхашка латта декхар.

ЧIоагIа чоалханеи халеи хилар цу скважина бурув тоха. Из къаьгга хьахьекхар лоалахарча скважинай даннеша. Бурув деттараша дика кхетадора бурув тохача дукха халонаш нийслургйолга. ХIама дергдац, толамца кхоачашдергда вай воашта хьалхашка латта декхар, — йоахар мастера. Дукха уйла йир болх дикагIа дIаболабара. ЦIаькха а анализ йир лоалахарча скважинай даннешта, шоашта эша № 9-12 дола осташ хьакъоастадир. Хьалха бурув дийттача, скважинай опытага хьежжа нийса расчет йир де дезача балхий. Дукхача хана денз бурув детташ хьабоагIача болхлоех латтар коллектив, хIаьта а царех цхьаккха бехкло хиннавацар иштта кIоарга бурув тохача.

Керда мехкдаьтта гучадаккхара бола къовсам дIаболабир. Тоха деза бурув кIоарга да, из ший аргIана Iаткъ маркхала дикала, иштта кIоаргча дика вIаштIехьбоаккхалац из. Дукха халонаш нийслу инструмент хьалъайечеи из Iочуйохийтачеи. КIоаргалга хьежжа нийса ха езаш яр маркхала параметраш. Цу гIулакха дика зем боаккхаш бар лаборанткаш нн. Долгополова, Селезнева, Гарлач, кхыбараш. Шоай сменах балха тIа гIалат нийсдалийтацар цар, дика ховра маркхалий параметраш, цо доккха новкъостал дора бурув деттараштa.

Бригадана кулгалдеш вола нов. Майстренко 1963-ча шера дена мастер ва. Цо болх дика вIаштIехьбаккхарах цу шера дена балха тIа хьалха латташ хьайоагIа из. ДIадахача шера цкъа пайда ийцача маркхалах шоалагIа пайда а эцаш конторана цо кхоь утяжелителаш 1215 тонн а.

Дика болх бу бригада хIанз а. Укх шера февраль бетта геологически хьалаш хала хиннадале а бетта план тIеххкхоачаш а, ер скважина проектах лаьрхIа хинна 4100 метр бурув теха йистелар бригада. ЛиирхIача ханал дуккха хьалха техар из. Лохерча мела тIа кхьчар бригада, хIанз скважина испытани ер а.

Барт тайнача коллективо ший болх нийса вIаштIехьбаьккха хиларах кIаргIдьлар хьалхашка лаьтта декхараш ханал хьалха кхоачаще. Технологи нийса а делаеш оборудованех бизза пайда эцарах пачхаьалкхена кхоадаь ахча 130 эзар сом да. Ханал хьалха кхоачашйир бригадо март бетта план а.

Цу бригаде болх беш ба дукхача къамех бола нах. Царна юкъе ба эрсий, гIалгIай, нохчий, гIумкий, украинцаш, немций, кхыбараш. Дуккхача хана дена цига болх беш хьабоагIа нн. Точиев, Клочков, Рева, бурув детарий гIончаш С. Баталов, Н. Старцев, Ларионов, кхыбараш. Даим коллектив ца хувпалуш хьаяро вIаштIехьдоалийт болх дикагIа вIаштIехьбаккха.

Укх шера контора бурув деттача бригадаша тоха деза бурув 18 эзар метр я, цох дукхагIдар лохерча мелашка а тохаш. Кхо эзар совгIа метр бурув тоха дезаш я нов. Майстренкос кулгалду бригада, хIаьта цо декхараш тIайийнаI 3800 метр бурув тоха.

Май сийна хьинар кхы а сондаьккха къахьегаш я бригада. Биъ бетта план ханал хьалха кхоачашъергъя оаха, — йоах бригада мастера Майстренкос. Цох дог тийша ба бригада членаш.

Н. САГАЛАЕВ,
КПСС МалгIабина горкома инструктор.

КАГИРХОША ХЬОКХАМ ТЕЛ

ЦхьоалагIча майна сийленца накъа гIоргда вай яхача девизах болх беш ба «Грозпромстрой» треста СМУ-12 комсомольцаш. Къаьстта дика къахьегаш ба штукатураш - комсомольцаш. ХIанз Калинина поселке крупнопанельни цIенош хьалдеш ба уж. Хьалха латтачарна юкъе ба комсомолкаш Нестеренко Валентина, Мохова Нина, Растеряева Мария, кхыбараш. ХIара смена норма 110 — 115 процент кхоачашъю цар, хIаьта квартала план 115 процент кхоачашъяьй. Биъ бетта план 25-ча апреле кхоачашъе лерхI цар.

М. ГЕЛИСХАНОВ,
СМУ-12 бетонщик.

КОММУНИСТАШ ПРОИЗВОДСТВЕ

Грозненски крекинг-завод республика эггара а къаьнагIчарех йола мехкдаьтта чакхдоаха завод я. Цига хьаю мехка халкъа боахаме шерра дIайодаш йола продукци.

Укх шера хьалхарча шин бетта валови продукци арахецара план 109,8 процентi къахьегама овсарле лакхъяра план 108 процентi кхоачашъяьй завода коллективо. Дика вIаштIехьбаьккха болхлойи инженерно - технически болхлойи къахьегам, предприяте чурча торонех лерттIа пайда эцар, производства культура лакхъяр — уж да завода партийни организаце баьча боккхача организаторскии политическии балхах хьахиннар.

Заводерча болхлоех хIара пхелагIа вола саг коммунист ва, хIаьта коммунистех 92 процент юкъарчал доацаш материальни рузкъа шоаш хьадеча балхаш тIа ба, производства керттерча участкашка дIанийсбаьб беррига коммунисташ.

Укхаза я нийс цеховой партийни организаци 23 партийни группеи.

Коммунистий творчески хьинар хьал а лоацаш лакх а деш, завода партком гIерт массе а коммунист производстве авангардни лоархIам болаш хилийта, царга коллективаш шоашта тIехьа яхийта.

Завода коммунисташ эггара хьалха бахар коммунистически къахьегама болама юкъе. ХIанз 170 совгIа коммунист ва коммунистически къахьегама ударник волаш.

ДукхагIа бола коммунисташ дерригa кердадар, прогрессивни дар чакхдоахараш ба. Заводерча коммунистех хIара пхелагIа саг рационализатори изобретатели ва.

Завода партийни комитето, коммунистийи парте боацарийи йоккхача активаца оагIув а бехкаш, чIоагIа терко ю хьалхашка латта дешаш къоастадара, рузкъа кхомбара тIехьа лоаттабу къовсам лакхбара, технологически установкаша беча балха анализ яра, шийна тIадиллача гIулакхa хIара производственник бехктокхаме хилар лакхдара.

Хан-ханнахьа ю партийни собранеш, цига дувц предприяте коллективо беча балха дешаш. Масала, иштта дийцар производство, къахьегам вIаштIехьбоаккхача гIулакха тIехьара кулгалхойи инженерно-технически болхлойи лоархIам лакхбара а болхлошта кхетам балара а деш, уставо дIадехараш коммунисташа кхоачашдарах дола дешаш, кхыдараш.

Мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи дукха зехьа йовш цкъа цхьа ха эттар. Цун бахьан тахкара а из дIадаккхара предложенеш кийчъяра а комисси хержар партийно - пачхаьалкхен тIахьожама новкъостал дара группай постийи викалаш а «комсомольски прожектора» членаш а юкъе болаш.

Хьежача гучадаьлар планаш оттаеча кхоачамбоацараш хиларал совгIа цехашкеи установкеи зехьа довча рузкъана духьалара къовсам цIенхаштта мелбар а. Иштта хьежача гучадаьнинараш дийцар парткома заседане а цеховой партийни организацей собранешка а. МехкдаьттеI мехкдаьтта продукташи чIоагIа кIезигагIа йоврггйола дика предложенеш йоалайир цига коммунисташа. Уж бахьан долаш 868 тонн мехкдаьттеи цун продукташи кхойир.

Москверча 15 предприятеи Грозненски нефтемаслозаводои дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, завода коммунисташа лакхбир экономически балха боарам. Заводе болх беш я технико - экономически совет, экономически анализа бюро, къахьегама нормаш увттаяра общественни бюро. Царна юкъе вода 122 технолог. царех 50 коммунист а волаш. Цар чIоагIа дакъа а лоацаш заводе ханнахьа хул боахама активаш, экономически конференцеш.

Завода коммунисташа керттера теркам тIабохийт гIишлои хьалъярей кердача техника объекташ караерзаяреи дешашта. Партийни организаце хадданза бувзам лоаттабу проектировщикий, гIишлошъерий парторганизацешца, гIишлошъяра-монтажни балхаш дика а ханнахьа а чакхдаларга хьеж, ГрозНИИ партбюроца цхьана заседанеш ю, цига вIаштIехьдоах балха юкъера кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш.

Партийни комитето йоккха терко ю цеховой партийни организацейи партийни группайи лоархIам лакхбара хьалхашка латта декхараш кхоачашдара коллективаш оарцагIъяхара а администраце беча балха тIахьожам лоаттабара а царга йола авангардни моттиг лакхъяра.

Партийни комитето кIоаргга техкар № 2 йолча цехе производственни мощностех эцаш бола пайда мелбалийтара бахьанаш, гучадаьхар организаторскии кхетамеи балха юкъера кхоачамбоацараш.

Цу гIулакхах тIаийцача решене тIа къаьстта терко тIаяхийтар цехера хьал бахьан хIара коммуниста бола бехктокхам лакхбара, къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра.

ХIанз цеха коллективо даиман кхоачашъю пачхаьалкхен план. Дика болх беш я итт коммунист юкъе вола № 5 йолча установка партийни группа. Уж берригаш а коммунистически къахьегама ударникаш ба, творчески къахьегара хьокхам тел, технологически процессаш тоаеш эргайоах, установка лакха рентабельность хилара тIехьа къовсам лоаттабу. Партгруппа инициативах установке йиллай къахьегама дикагIа йолча методий школа.

Из бахьан долаш установка барт тайнача коллективо цкъа яьккха Iийнаяц ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг.

9/10 яхача установка партгруппо хан-ханнахьа ю партийни собранеш. Ремонт дикагIа ярга а продукци толашагIа арахецарга а хьеж уж, ремонт ца еш установка йоккха йIаьхъяра тIехьа къовсам лоаттабу, технологически дисциплинагa хьож.

Н. Островске цIерахча № 13-14 йолча установка партийни группо кхетамца вIаштIехьбоаккх коллектива къахьегам. Производстве хьалха латтача коммунистически къахьегама ударникаша массехк вIаши гарга латта балха профессеш Iомаяьй.

Партийно - пачхаьалкхен тIахьожама комитета новкъостал дара группанеи посташтеи юкъе керттера моттиг коммунисташка я. Царна юкъерча 50 сагах 35 коммунист ва, хIаьта группана керте латт коммунист нов. Аронов.

Партийно - пачхаьалкхен тIахьожама новкъостал дара группо гIодир планироване дош вIаштIехьдаккхара, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, автотранспортах нийса пайда эцийтара, зехьа мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи ца йоайтара тIехьа болх бир.

Партийни группаша беш бола организаторски болх, коммунисташа шоай декхараш хьинар долашагIа кхоачашдеш хилар, царех хIаране бола авангардни лоархIам — уж дерригаш а завода партийни организаце баьча боккхача организаторски балхах даьнна беркат да.

И. БАЛАБАС,
КПСС Заводской райкома орготдела заведующи.

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕРИЙ МУГӀАРЕ

Ер ха хьатӀаотталца тӀехьадусача боахамех лоархӀаш хиннай тха колхоз. Доккха эе дора тхона фермаша, кӀезига пайда эцар лаьттаех. Шоай къахьегама деноех ялат, кхьйола продукташ кӀезига эцар колхозхоша.

Боккха лоархӀам болаш да укх шера март бетта хиннача КПСС ЦК Пленума сопамаш. Юртбоахама къахьегамхой дегаш гӀоздаьхад цар, къахьегамцара безам совбаьккхаб.

ХьалхагӀа мишта дар? Шу дӀадолалуш оттаяь план дага мел дехача хана хувцар, торонашка хьежжа увттаяцар планаш. Боахаме мел руэкъа диса деза юртбоахама шу чакхдаьлча, дӀаде фу, доаханна концентраташ хургйий, — уж дешаш вӀалла дагадагӀацар.

ХӀанз уж кхоачамбоацараш дӀададахара наькъаш лехад партеи правительстваи, творчески къахьегама шерра наькъаш хьадийлад.

Тхоай боахам хьалха латтараштa тӀехьакхебара эша торонаш йолаш я тхога. Хьожаргда вай ши колхоз вӀашагӀтохалехьа «Ленина никъ» яхача тха артело дӀадахача шера даьхача толамашка (колхозаш ер шу дӀадолалуш мара вӀашагӀкхийттаяц).

ХӀара гектара тӀара 24,2 центнер ялат чуийцар оаха цу шера. 1963 шерага диллача хӀара гектара тӀара 10,2 центнер дукхагӀа да из.

ЦӀаккха хиннаяц колхозе дӀадахача шера санна дика коартолаш. Юкъера лаьрхӀача гектара тӀара 140 центнер яьлар. Дукха дац республике из хьокхам болаш боахамаш. 9 гектара тӀара чуийцар оаха 963 центнер хохаш.

Иштта дика хьийкъар хьажкӀаш, кхьйола культураш а. Гуйре хьатӀакхоачача хана планаш хувцар. Сов йоккха яр подоходни налогаш а. Из дош а къоастадаьд КПСС Центральни Комитето.

ХӀанз кхыча тайпара да гӀулакхаш. Шерра гӀа баккха йиш я тха колхоза. Тхоай низ, хьинар кходац оаха укх шера тхоай боахам дикагӀчарна юкъе хилийтара.

Дикка шеръеннай тха колхоз ши артель вӀашагӀкхийттачул тӀехьагӀа. ХӀанз 21 трактор, дуккха кхьйола техника я боахаме. Цар тӀа болх беш ба дика опыт йола механизатораш. Шин-кхаь дийнахьа дӀакъайлар оаха 460 гектар эяба тӀара тӀоадал, йоачан этта мара хьогге а аьха даьнна хургдар гурахьа аханза диса лаьтташ, дика кийчъяьй хьажкӀаш дӀаюргйола участкаш, Ӏалашдаьд эшаш дола фу.

Нагахьа санна дика ха отте 1-ча Мая дӀадийна даха лаьрхӀад колхозхоша ялаташ.

ПайданагӀа хургйолчча тайпара хийцай севооборт а.

ДӀадахача шера 120 гектара тӀа дӀайийнаяр оаха гидуаргаш. Дика хьувкъ уж тха лаьтта. Из бахьан долаш колхозхошта хӀара къахьегама денах 100 грамм ганарий даьтта дала вӀаштӀехьдаьлар тха, боккха пайда баьлар колхоза а.

Укх шера 300 гектарага дӀакхоачае лерхӀ оаха уж. Тийша да тхо оахош хӀара гектара тӀара 12 центнер гидуаргаш чуэцаргхиларах (план 8 центнер).

Цу 300 гектар хулача лаьттара 3600 центнер ги чуэца лерхӀ хӀанз. ХӀара центнерах 30 килограмм даьтта доал. Оаха лаьрхӀаб цо дургбола пайда. Из боккха ба. Цу тӀа гидуаргий центнера мах укх шера лакхбенаб. Тха колхоза экономика айергья цу культуро. Цох тхо дика кхет.

ХьалхагӀа колхозе дӀадувш хинна кӀа тайп-тайпарча сортех дар. Ший ханнахьа дӀаде фу хилча, кхы уйла яцар.

Из гӀалат дӀа а даьккха дерригача лаьтта дӀадийнад дика хьувкъа «Безостая-1» яха кӀа.

Иштта хувцамаш хиннад тха кхашка. Тхо тешаш да оахош дӀадахача шера даьхачарел дуккха лакхагӀа хьувкъамаш доахаргхиларах. Нагахьа санна дӀадахача шера колхоза духхьал растениеводствах 47 эзар сом пайда, баьнабале, укх шера шозза—кхозза дукхагӀа хургья из цифра.

Къаьстта уйла тӀаяхийта лелабу оаха хьайбай боахам. ДӀадахача шера доаггӀача тайпара доакъар Ӏалашде вӀаштӀехьдаланзар тха. Из бахьан долаш хьайбаш Ӏангара доахаш дукха халонаш нийслу. Доакъар доацаш геттара къе яр тхоах хьакхийтта Мужечара колхоз а.

ХӀаьта а уж халонаш дӀаяха гӀерт. Долаш дела доакъар хьайбай дукхалга хьежжа фермашта дӀа-хьадекъ, хьайбаш леладераш оарцагӀбаьхаб доакъар кходара, керда торонаш гучаяхара. Цудухьа дика Ӏангара доалаш латт доахан.

Укх шера хьалхарча квартале планах паччахьалкхента 35 тонни шура йоккха езар. Оаха ехкар 60 тонн.

Къаьстта дика лел Костоев Висангири кулгалдеш волча фермера гӀулакхаш. Дукха ба цу ферме шоай декхараш тӀехкхоачашдеш бола дояркаш. Чаниева Лидас хӀанзалехьа хӀара беттача Ӏаттагара 500 килограмм совгӀа шура яьккхай. Иштта къахьег Бисаева ПаьтӀамата, кхыбараша а.

ЧӀоагӀа новкъостал ду тхона тха шефо, «Победа» яхача колхозо. Мах боацаш искусственни осемененена мел эша оборудовани елар тхона цо, ший ма хулла кхыдолча гӀулакхашца гӀо а ду.

ДаьгӀенех лаьца аз дувцаргдац, хӀана аьлча республике цаӀ моттиг яц укхаза санна уж дика йолаш. БӀаьсти яьлчахьа гуйре хьатӀаотталлца цу йоккхача аренашка дажаш хул доахан. ХӀанз уж дӀалахка кийчлуш да тхо. Хьалъеш латт навесаш, дояркашта салаӀа помещенеш.

Вешта аьлча, шоай боахам дегӀабара оарцагӀбаьннаб колхозхой. Укх шера тхоай колхоз хьалхле лелаерий мугӀаре оттаергья оаха.

С. ШАДИЕВ,
Сунженски района Орджоникидзе цӀерахча колхоза председатель.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙЧЕНЕ ЛЕНИНСКИ КЪАМИЙ ПОЛИТИКА КОТЪЯЛАР

ТӀехьадиса халкъаш дегӀаахара капиталистически стади а юташ социализмага довла йиш хиларах йола ленински идеяш вахаре мегаш нийсеи хилара дола тешал да вай республика, цо иштта тешал ду КПСС ленински къамий политика котъялара а.

Революци ялалехьа Нохчечеи ГӀалгӀайчеи, Къилбаседа Кавказа кхьйола районаш а санна, экономически а культурни а хьакъе тӀехьайиса, дегӀаахара капиталистически стади чакхъяккханза йола, родовой быта а патриархально-феодальни а гӀулакхаш долаш, шоай къаман пролетариат йоацаш яр.

В. И. Ленина хьалхле а лелаеш парте оттайир СССР хьалха тӀехьадиса хинна халкъаш капиталистически боацача новкъа дегӀадахкара Ӏалаьмате йоккха программа.

Кавказа республикашка къамий строительства хьакъера парте стратегеи тактикан керттера башхалонаш белгалъяьхай В. И. Ленина Кавказа коммунисташка ше яздаьча дуккхача письмош тӀа.

Революци котъяьнначул тӀехьагӀа партена хьалхашка эттача эггара хьалхарчарех цхьа декхар дар къамий паччахьалкхе хьаяр. Из ший тайпара гӀулакх дар.

1920 шера вӀашагӀъеллар дукха къамаш юкъе долха Горски ССР. Къилбаседа Кавказа къамий автономеш хьахилара хьалхара лагӀа дар из. Цу республика къамий башхалонех яхкаьча административни округех дӀахо йодача хана яхкар РСФСР автономни областаш, иштта 1922 шера хьахилар Нохчий автономни область, 1924 шера — ГӀалгӀай автономни область. 1934 шера вӀашагӀкхийтар Нохчийи ГӀалгӀайи областаш, хӀаьта 1936 шера 5 декабре Нохч-ГӀалгӀай автономни областах Нохч-ГӀалгӀай АССР хилар.

Социализм хьалъеча шерашка овлангара социально-экономически хувцамаш хилара хиланза яргйоаца политически форма яр нохчийи гӀалгӀайи халкъий къаман советски паччахьалкхе.

Коммунистически парте ленински къамий политикаца хьалхле а лелаеш, эрсий болхлой классо новкъостал а деш, дегӀаахара капиталистически лагӀа а дита, социализмага даьлар нохчийи гӀалгӀайи халкъаш. СССР-е социализм котъяларо кхы а чӀоагӀагӀа кхотадир халкъаш, тайп-тайпарча къамех бола къахьегамхой, цхьа дезал бир царех. ДӀадаьлар къамашта юкъе хьалха лаьтта моастагӀал, вӀаши ца тешар, хьахилар халкъий доттагӀали къамашта юкъера вежарашха дола гӀулакхаши.

Социализм котъяларо чӀоагӀйир советски къаман паччахьалкхен экономически лард, хьадир из дӀахо дегӀаяра эша хьал. Къаман паччахьалкхе йӀаьхийча культурни вахара лард я. къамаш шоай лоӀаме вӀашагӀкхетарахи цаӀаш хинна дӀаоттарахи бола тешам ба яхача В. И. Ленина указанеца хьалхле лелаю парте. Цудухьа КПСС XX-ча съездо хьайда харцахьа лаьрхӀар Сталина еш хинна совлен йола централизаци, советски республикашта кӀезигача хӀаман тӀехь доал делга, союзни республикай бокъонаш готъяр. Съездо чӀоагӀа харцахьа лаьрхӀар Сталина ленински къамий политика воча оагӀорахьа толхаеш мехкарча цхьадолча къамийавтономи сагаца дага ца воалаш ше дӀаяккхар.

Сталина культ личность йолча хана йохаяь дӀаяьккха хинна нохчий, гӀалгӀай, балкхарой, карачаевций, калмыкий къамий автономи юхаметтаоттайир Парте XX-ча съезда исторически решенеех КПСС ЦК-аи Советски правительстваи. Цу исторически мероприятеша новкъостал дир СССР халкъашта юкъера тешам кхы чӀоагӀбара, царна юкъера доттагӀал чӀоагӀдара, вӀаши юкъе латта гӀулакхаш шердара, дегӀадоаладара.

КПСС Программа тӀа маяххара къамашта юкъера гӀулакхаш леладаро доккха новкъостал дергда къахьегамхой интернациональни уйланца кхетабара, национализмахи шовинизмахи юхедисараштa духьал лоаттабеча къовсама.

«Шерра йоаржаяь коммунизм хьалъяр, — йоах КПСС Программа тӀа, — СССР къамашта юкъера гӀулакхаш дегӀадоаладара керда этап я, из эргаш я дӀахо а къамаш гарга долхаш хиларца, цар йизза йола цхьоагӀо хьахиларца».

Производство Ӏалаьмате чӀоагӀа дегӀаяро, керда промышленни центраш яхкаро, целинни лаьтташ карадерзадаро, массе а тайпа транспорт дегӀаяро баха нах дӀа-юха ухилга а цар вӀаши леладу гӀулакхаш а шерду. СССР-е дахача доккхийча а кагийча а къамий цхьатарра бокъонаш хиларо, цар вӀаши вежарашха гӀулакхаш леладареи новкъостал лоаттадареи хьале хӀара халкъа материальнии духовнии хьашташ кхоачашдеш хиларо тӀа-тӀа дукхагӀа боабу союзнии автономнии республикашта а областашта а юкъерча доазоний хьалха хинна лоархӀам. Коммунизм хьалъяра тӀехьа лоаттабеча къовсамо барттайна цхьа дезал а бийя дӀаотаду вай мехка халкъаш.

Къамаш вӀаши гаргаозара процесс чакхйисакх, эггара хьалха коммунизма материально-технически база хьаяра тӀехьа лоаттабеча къовсаме. Республика экономически дегӀаяр хьахиннад дерригача советски халкъаша вӀаши юкъе вежарашха дола гӀулакхаш а вӀаши новкъостал а дарах.

Нохч - ГӀалгӀайчен промышленни продукци Советски Союза массе республике кхаьча ца Ӏеш, доазол дехьа а кхоач. Ший аргӀана вай республике а кхоач предприятешта эша оборудовани, промышленни а кхачан а товараш. Вай республика промышленноста керттера доакъош — мехкдаьтта даккхари из чакхдаккхари, мехкдаьтта хими, машинаш ю предприятеш хьахиннай дерригача советски халкъо новкъостал а деш.

Районашка керда хьаьяьча промышленни предприятеша йиш хулийт нохчехи гӀалгӀаехи болча нахах бола болхлой а инженерно-технически болхлой а дукхагӀа хилийта.

Республика юрта боахаме дикка дукхагӀа дӀадув ялат, чӀоагӀа пайда луш йола культура—шекара свекла, Наурски районе йиллай комсаш лелаю йоккха база.

Дукха къамаш дахача Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхоша, КПСС XXII-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, дикка толамаш даьхад экономикеи культуреи дегӀайоалаеча. Семилетках дӀадаьннача ялх шера промышленни производства боарам 1,9-зза лакхбениаб, шера юкъера лаьрхӀача 10,9 процент тӀа а кхеташ. Районашка промышленность дегӀаяро, юрта боахама структуре доккхий хувцамаш хиларо, юртара культура лакхъяларо чӀоагӀа сихъю нохч-гӀалгӀай юрта бахача наха юкъера интернационализаце процесс. Духхьал 1957 шера Наурски районе ваха вера 9 эзар нохчо, царех дукхагӀбараш комсаш лелаеча совхозашка болх беш ба. Цудухьа вай заводашка, фабрикашка, гӀишлош хьалъеча, совхозашка, колхозашка, дешара заведенешка, учрежденешка — массанахьа а дуккхача къамех бола, цхьа дезал санна вӀаши товш бола нах ба.

Доккхий а кагий а къамаш вӀаши гаргадолх культура дегӀаахара процессе. Цхьа ха яр Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхой берригаш а хӀана бац аьнна дешанза болаш. Иштта дар из еррига Къилбаседа Кавказе а. 2 процент нах мара бацар дийша. 1914 шера школашка дешаш 13 эзар саг мара вацар, хӀаьта ерригаш а шиъ мара яцар юкъера школа. Хьехархой берригаш а 378 саг вар.

Культура дегӀайоалаяра хьакъе Ӏалаьмате доккхий толамаш даьхад цу хана денз Нохч-ГӀалгӀайчено. Республике бахача цхьа миллион гаргга болча нахах хӀара кхоалагӀа вола саг дешаш ва. Укх шера болх беш юкъарча дешара 466 школа я, цар чу дешаш, 209,6 эзар саг а волаш, царех 132 эзар бер нохчийи гӀалгӀайи да. Болхлойи юртарча кагирхойи 84 школе производстверча балхах а ца воалаш дешаш ва 16 эзар къона болхло, гӀулакхера саг, колхозхо. Тайп-тайпарча къамех бола 10 эзар хьехархой ба республике хьехаш. Институташкеи юкъерча специальни дешара заведенешкеи дешаш 22,9 эзар студент ва.

ХӀаьта республика халкъа боахаме болх беш лакхера дешар чакхдаьккха 14 эзари юкъера специальни дешар чакхдаьккха 19,7 эзари специалист ва. Республике бахача наха 410 эзар совгӀа газети журнали яздаьд, хӀама ца эшшаш подпискай изданех ахаш юрта боахама наха ийю.

КПСС Программа тӀа белгалдаьккхад «социалистически обществе къамий цхьатарра политически бокъо хиларал совгӀа хьаяьй советски къамий паччахьалкхенаш, дӀадаьккхад къаьнача строях юхедиса хинна уж экономически культурни тӀехьадиса хилар».

Искусстваи литератураи гӀоръяьнна йола произведенеш духхьал цхьаццадолча къамий произведенеш а хинна юсаш яц, дерригача советски халкъа дукха еза произведенеш а хиле дӀаотт уж. Ала а доагӀаш аьннад поэта Яндиев Джамалдина творчествах: — Поэта уйлашеи образашеи шоаех дӀакхийттар вӀаьхий вергва, аьнна. Иштта ала доагӀа нохчийи гӀалгӀайи кхьча поэтий, писателий творчествах а. ЧӀоагӀа мах баьб советски общественносто М. Эсамбаева халхара искусства а.

ЧӀоагӀа даьржад республика районашеи городашеи художественни самодеятельноста концерташ увттаделга, Къилбаседа Кавказа халкъий хоровойи музыкальнии искусства фестивалаш хулилга.

Дукха хӀама даьд партеи Советски паччахьалкхенои дерригa метташ дегӀадоаладара, наьна меттала дешар хьехара. Революци яьнначул тӀехьагӀа шоай меттала дола йоазув а дешар а кхаьчар 50 гаргга долча халкъага. Наха шоай наьна меттала а ю, лакх а ю культура. Бакъда, къаьтта гуш да, вай бар санна болча дукха къамаш дахача мехка уж вӀаши гаргаозаш бола юкъара цхьа мотт хила безилга. Иштта мотт ба эрсий бар.

Вай вахара юкъе цхьаккха моттиг яц эрсий метта беркате влияни ца кхоачаш: экономика, культура дегӀайоалаеча а вӀаши йовзийтача а кхоач из, литератураи искусстваи декадашка, цӀей деча, фестивалаш еча, Ӏилма дегӀадоаладеча — массанахьа а кхоач из. Цудухьа дерригача къамий шоллагӀа бола наьна мотт а хинна дӀаэттаб из, цудухьа дерригача къамаша шоаш раьза а долаш Ӏомабу из. Эрсий мотт Ӏомабаро нохчийи гӀалгӀайи эрсий йӀаьхийча культурага а дунен йоккхача культурага а боах.

Дуккхача къамашта ховш бола цхьа мотт хиларо аттача доаккх коммунизм хьалъяра доккхий декхараш кхоачашделга.

Парте беш бола беррига идеологически болх санна, къахьегамхой интернационализма уйланца кхетабар коммунистически общество толамца хьалъяра низ бола фактор я.

С. ДЖУГУРЬЯН,
Нохч-ГӀалгӀай пединститута воккхагӀвола преподаватель.

Грозненски ГАРО завода нов. Коноплева кулгалдеча механически участке нагахьа болхло вац шиъ кхоъ балха говзал йоацаш. Цудухьа вӀаштӀехьдоал цар лакха къахьегама толамаш даха. Валови продукци арахецара март бетта план 109 процент кхоачашъяьй. Планах лаьрхӀачул совгӀа массехк эзар сома маьха продукци арахийцай участка коллективо. Укх бетта уж къахьегама темпаш кхы тӀа а лакхъеш къахьегаш я коллектив. Хьалхарча ах бетта план тӀехкхоачашъяьй цо.

ЦхьоалагӀча майна сийленца накъа бахара валови продукци арахецара биъ бетта план пхи ди хьалха кхоачашъе лерхӀ тха участкерча болхлоша, — йоах участка начальника нов. Коноплева. ХӀанз из болх дикка кхоачашбеш ба. Дукха болхлой ба цига цхьаккха сакхат доацаш продукци ара а хецаш, хӀанзлехьа биъ бетта план кхоачашъяь. Царех ва токарь Мусаев Авалу. Ший сменни норма 160—170 процент кхоачашъю цо. Коммунистически къахьегама ударники, горсовета депутати ва из.

Сурта тӀа: токарь Мусаев Авалу.

И. Плиева сурт.

БОЛХ ТОАБЕРГБА

Хьайбай боахаме зене гӀулакх да совхозашка доахан Ӏаьхар дусилга. Шурийга, дулхага дӀадодар лакхду цу гӀулакхо. Цхьабакъда, цу лоархӀамерча деша кӀезига уйла ю района совхозашка. Цудухьа, 1964 шера планах 80 Ӏаса де дезача, 69 мара даьдац хӀара бӀаь Ӏаттон дахка ха йолаш долча шинарашеи района боахамашка.

Къаьстта во латт доахани бугӀе даха ха йолаш дола шинараши Ӏаьхара дусилга дӀадаккхар, Ӏаьсий ца дойтара гӀулакх. БӀаь Ӏатто 63 Ӏаса мара ца даьча Мичурина цӀерахчеи 64 Ӏаса даьча «Горец» яхачеи совхозашка эсала лелабу из болх.

Фу бахьан долаш да иштта кӀезига Ӏаьсий дар? Хьайбай боахаме кертердар да гӀожа, моша, концентрированни доакъарашца хьайбаш лерттӀа кхабар. Детташ дола доахани дахка ха йолаш дола шинараши Ӏаьхар дисара, дерригa бахьанаш доакъараш цхьан тайпара хиларах да аьлча нийса хургдац. Доахан Ӏаьхар дисар дӀадаккхар доккхагӀча даькъе искусственни осеменене пунктаи, иштта отделеней зооветспециалистийи балхех тийша да. Пункташка беча балха санитарни бокъонаш каст-каста телхаю, хьаденача семе дикалга хьажац, хӀаьта бугӀе дена бежан ший ханнахьа хьакъоастадара доярка ща кхетама болх эсала бу дукхагӀболча техникаша-осеменатораша.

Доаханна искусственни осеменени ярах дола уж гӀулакхаш хан-ханнахьа кхоачашдеча дика да хьокхамаш. Масала, «Красноармейский» совхоза цхьоалагӀча отделене техник-осеменатор волча нов. Басханова хӀанз диълагӀча шера доах дика толамаш. БӀарччача совхозе 100 Ӏатто 79 Ӏаса мара ца даьча метте соахка 98 процент доахан дахкаргдола гӀулакх вӀаштӀехьдаьккхар нов. Басханова. Уж толамаш даьхад детта доахан дика кхоабача, гӀулакх дика деча хьалашка. ХӀаьта, ший осеменаторски говзал лоха йолча совхоза шоллагӀча отделенерча нов. Ларсанова Ӏула юкъе бугӀаш лелаяйт. Из гӀулакх де яхаш ба кхы цхьабола осеменатораш а.

Зооветспециалисташа, техникаша-осеменаторашa болх мишта бу тхахкача гучадаьннад районе 529 етт Ӏахар бисалга, цу даькъе 339 етт «Горец» совхозе а бусаш.

Нагахьа санна района совхозашкарча деттача доахана Ӏулашца цхьадола искусственни осеменени яра балдаш даьладе а шинарашта вӀадала а искусственни осеменени яц. Районерча 1422 бугӀе да ха йолаш долча шинарех 73 мара яьяц укх шин-кхаь бетта искусственни осеменени. «Горец» совхозе 677, «Гехинский» совхозе 302 шинар бугӀе дигадац. Иштта хьал да 304 шинар бугӀе ца дигача «Красноармейский» совхозе а. БугӀе дига ха йолаш дола шинараш искусственни осеменени еча техникашта тӀа ца чӀоагӀдарах хьахиннад уж гӀулакхаш.

Цу тайпарча хьалаша кхоачашъйитац паччахьалкхенна шурен дулхи дӀадалара планаш. Масала, «Горец» совхозо яккха езаш хинначул 549 тонн шура кӀезигагӀа а яьккхай, хӀаьта паччахьалкхенна дӀа ца луш 484,7 тонн а йцсай дӀадахача шера. Укхаза шурий цхьан центнерага дӀадодар 33 соми 31 кепиги лакхденнад, планах 14 соми 80 кепиги долча метте. Кхоачашъяьяц хьайбашта валови дозал тӀакхетара план а. Планах 406,2 тонн тӀакхета езача 106,5 тонн мара яц тӀакхийттар. Планах 53 соми 40 кепиги хила дезача доаханна тӀакхетача дулха цхьан центнерага дӀадодар 431 сомаги 16 кепигагеи кхаьчад укх шера совхозе.

Детта доахан Ӏаьхара дисарцеи шинараш ший ханнахьа бугӀе ца дигарцеи къовсам лоаттабар керттера декхар да хьайбаш леладерий. ДоккхагӀдола шинараши Ӏаьхара диса доахани шоай ханнахьа бугӀе дигара искусственни осеменени еча пункташ болх тахка, йоацаш йолча оборудованеца, инвентараца, химикаща уж Ӏалашъе, иштта техникашкара осеменаторашкара шоай болх тоабелга хьадеха лаьрхӀад оаха. МоллагӀа а лазар кхийтта дола дерригa доахан стационаре дӀа а оттадаь дарба деш а уж дерзарга хьежжа искусственни осеменени еш а хургда. Лоаман даьгӀенашка дажа дӀадохийтача бугӀе дахка ха йолаш долча шинарашта укх деношка искусственни осеменени е доладургдар тхо, царех цхьаккха бежан пхаьрдаланза дусаргдоацаш. Цу дерригнеша детта доахан Ӏаьхар дисар дӀадаккха а семилетка тӀеххьара шу толамца пайда беш чакхдаккхара а новкъостал дергда района боахамашта.

А. РЫЖКО,
Урус-Мартана района производственни управлене керттера зоотехник.

РАЙОННИ ПАРТИЙНИ АКТИВА СОБРАНЕШ

Самардийнахьа Наьсарен районни партийни активо КПСС ЦК мартовски Пленума итогехи районни партийни организаце декхарехи лаьца дош дийцар. Цу хьакъехьа доклад йир парте райкома хьалхарча секретара нов. Цолоева С. З.

Доклад чакхъяьнначул тӀехьагӀа пренешка къамаьлаш дир «Назрановский» совхоза парторганизаце секретара нов. Мальсагова, «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхоалагӀча отделене управляюще нов. Арчакова, Наьсарен зооветтехникума директора нов. Цокиева, «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене ферма доярка нов. Чагиевас.

Активе хьоашалгӀа енаяр Наьсарен районаца яхь лелаеш йола Ачхой-Мартана района делегаци. Собране даькъа лоацаш вар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома юртбоахама отдела заведующи нов. Юрченко Ф. И.

...

Крупская цӀерахча культура ЦӀагӀа хилар город Грознерча Октябрьски районни партийни актива собрани. Укхаза гулвеннавар кхо баь гаргга саг. «КПСС ЦК мартовски Пленума итогехи районни партийни организаце декхарехи» доклад йир парте райкома хьалхарча секретара нов. Н. И. Костюченкос. Пренешка къамаьлаш дир «Октябрьнефть» яхача НПУ парткома секретара нов. Нефедова, № 4 йолча профессионально-технически училища директора Горковенкос, комсомола райкома секретара нов. Городова, иштта кхыбараша а.

ТЕХНИЧЕСКИ ПРОПАГАНДА — ЛОАРХӀАМЕ ДАКЪА

Коммунизм хьалъеча хана дӀахо технически пропаганда дегӀайоалаяри цунах дикагӀа пайда эцари дӀадех парте. Болхлойи инженерно-технически болхлойи творчески хьинар айлара а боахамаш дегӀадахкара планаш кхоачашъяра а боккхача лоархӀаме я технически пропаганда.

Белгалдаккха дезаш да бурув тохачеи мехкдаьтта доаккхачеи ер доацаш а мегаргдолаш да ала йиш йолаш хӀама ца хилар — укхаза массада а лоархӀаме да: технологе дешаш, механизмех пайда эцар, оборудовани, керда техника балха юкъеяхьар, автоматизацеи комплексни механизацеи технически пропаганда вӀаштӀехьъяккхар.

Семилеткеи шера плани кхоачашъеча дика толамаш даьхад Сунженски нефтепромыслови управлене мехкдаьттахоша. Цу гӀулакха доккха новкъостал даьд «Сунжанефта» НПУ партийни, профсоюзни организацеша еш йолча технически пропаганда.

Технически пропаганда еш доккхий балхаш ду 200 совгӀа саг чувоагӀаш йолча «Сунжанефта» НПУ Ӏилма-технически общества юххьанцарча организаце. Цунна юкъе ба инженераш, техникаш, гӀулакхера нах, производства новатораш. Болх беш я геологе, бурув тохара, мехкдаьтта даккхара, механически, экономически, энергетически ялх секци. Цул совгӀа, мехкдаьтта промыслашка, Карабулакски бурув деттача конторе скважинашта капитальни ремонт еча участке НТО кхоъ юххьанцара организаци я.

ГрозНИИ болхлошца цхьана лоархӀамерча дешашка хьежай геологе секци. Укхаза яьй Заманкул, Карабулак-Ачалкхе мехкдаьтта доаккхача моттигашта яьча анализа итогий конференци.

НТО юххьанцарча организаце боккха болх беш я общественно-конструкторски бюро. Цу тайпара бюро 4 вӀашагӀъеллай: мехкдаьтта управлене, бурув деттача конторе, № 1 йолча мехкдаьтта промысле, скважинашта капитальни ремонт еча участке. Масала, шера 11 предложени кийчъяьй бурув деттача конторерча общественно-конструкторски бюрос. Царна юкъе да шин дисках долча остана разработка яр, утяжелителех шоззлагӀа пайда эцилга балха юкъедахьар, сульфит-спирта барда коачбеш йола установка вӀаштӀехьъяккхар, кхыдараш.

Администраце мога а яь хӀанз балха юкъекхухьаш я уж. Масала, тӀоанашка чуахийта могадаьл Шолжа, газобензинови заводера дӀауха, МалгӀабикера, Горскера хиш. № 1 йолча насосне проект эргаяккхаро 40 эзар сом пайда бергба, хӀаьта из хьалъяь йоаккхилга сих а дергда. Водопроводашкеи нефтепроводашкеи пайда эцара цхьацайолча скважинашкара хьалъяьхай 3300 метр турбаш.

Боккхача маьхера дуккха предложенеш енна йола 61 творчески бригада вӀашагӀъеллай «Сунжанефта» НПУ предприятешка. БелгалдаьккхачА кхоачам болаш да НТО 161 члена 1964-ча шера 278 рационализаторски предложени ялар, 433 эзар сом пайда а беш, балха юкъейнхьай царех 190 предложени. Технически пропаганде дизза дакъа лоацаш я «Сунжанефта» НПУ технически кабинет а. Укхаза массаза а корадергда мехкдаьтта техниках лаьца дола керда брошюра. Листовка. Йолаш я мехкдаьтта оборудоване моделаш, тайп-тайпара схемаш, сурташ, экспонаташ.

Цхьабакъда, технически пропаганда даькъера тха долла хӀама вӀаштӀехьа а да, хӀаьта, ерригача торонех пайда а ийцаб аьнна а ала йиш-м яц. Цхьакха а лекци йийшаяц цхьаболча инженерно-технически болхлоша. ЛерттӀа леладеш дац рационализаторий опыт дӀа-юха йоаржаелга а.

Технически пропагандера кхоачамбоацараш ший ханнахьа дӀадахаро семилетка план ханал хьалха кхоачашъяра лоаттабеча къовсама новкъостал дергда тхона.

А. БАКАЛЮК.

25 градус шелалах еш йола операци

Катаракта — бӀарга чу йодача сердалонна новкъарле а еш, хрусталика тӀа морх йиллар. Из лазар хиннача наха хӀама бӀаргагац, алхха сердалонах боадо къоастае мара могаш хилац уж. Нагахьа санна морх тӀайилла хрусталик дӀаяьккхача, тӀакхха лерттӀа хӀама гуш хул саг, цхьабакъда, бӀарг-саьнаш леладе дезаш-м хул из.

Катаракта хиннача хана морх тӀайилла бӀарга хрусталик дӀайоаккхаш еш йола операци геттара чоалхане, хала операци я: роговица тӀа даьча диткъигача хоадамга гӀолла лаьрххӀа цу гӀулакха хьаьча инструментий новкъосталца хьаоз хрусталик. МоллагӀа даьнна а цхьа хӀама лоарзагӀа доале, кизга Ӏоакъа хьисапера дегӀ лозаде тарлургда хирурга. ТӀаккха бӀарга-са сийрдадаккхара меттел, даиман бӀаргаш дайна вургва саг.

БӀарга хьоасашта воздействи а еш, хрусталик дӀайоаккхилга аттагӀа хулийта химически хӀамаш юкъейоалае хьийжаб лораш. Цхьабакъда, гучадаьннад уж химически хӀамаш гонахьарча тканашта зене хилар. Цу метода меттел юкъейоалаяьй криоэкстракци — гӀора а яйта хрусталик хирургически инструментана тӀалатийтилга. Юхье бурилг а ягӀаш къоалама формехьара металлически экстрактор хьалхе шелйолийт углекислотаи метилови спирти вӀашагӀа а теха хьаьча смеса чу. Цун шелал 79 градусага дӀакхаьчача, хирурго сихха из дӀачуйоаккх човна. ХӀаьнна из дГачуйоаллашехьа а гӀора а йийя экстрактора тӀалат хрусталик.

Цхьабакъда, из метод а доккха кхоачамбоацар шийха доаллаш я. Инструмента юххьанцара температура сов лоха я, цудухьа из кхераме я гонахьарча кхыча тканашта.

СССР Ӏилмай Академе полупроводникий Институтa термоэлементий технологе лабораторе кулгалхочо Евгений Коленко полупроводникех вӀашагӀъеллай криоэкстрактор. Цу зӀамигача холодильнико йиш хулийт операци еча даькъа тӀа цунна эггара аьттув болашагӀа йола температура сихха хьае — Цельсех 20 — 25 градус шелал. Массехк секунда холодильниках нагреватель хила а йиш я. Цу гӀулакха алхха тока лостам хувца мара безац. ХӀанз хирург кхера везаш вац: нагахьа санна операци еча моттиге экстрактор нийса тӀа ца отте а, даьнна гӀалат атта тоаде йиш я.

Управлене блокахи авторучкал зӀамига мара йоккхагӀа йоацача экстрактораха латт холодильник. Холодильника дозал — 65 грамм.

Полупроводникови криоэкстракторaш дуккха а серех арахеца йолаеннай медицински техника предприятей «Красногвардеец» яха ленинградски объединени.

Юрий КОПТЕВ,
АПН корреспондент.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ВЬЕТНАМЕ МАШАР ОТТАБАР ДУХЬА!

Дерригача дунено эгIазло лоацаши оарцлоаккхаши я Индокитаера американски агресси. ДРВ-цара дов соцадар дIадех дунен халкъашта юкъерча общественносто. Вьетнамера американски агресси соцаяр дIадехаш йола резолюцеш ух Парижерча США посольстве.

ТIема тIа дакъа лоацаш хинна а тIем тIа плен хинна а барий къаман Федераце моттигерча организаце Сена яхача департаменте съезда 700 делегато американски посольстве резолюци яхьийтарах льаца хоам бу «Юманите» яхача газето. Вьетнама Демократически Республикана духьаларча американски фецарча довна эгIазло кхайкаю цу тIа. Машар оттабара мел эшар дар хьадех шоай резолюце тIа Крезо металлургически заводий (Центральни Франце) болхлоша.

«Вьетнаме машар!» — цу тайнарча лозунгашца шведски столица центральни улицагIа чакхбаьлар бIаьш стокгольмцаш — машара тIехьа латтараш.

Йоккха митинг а яь дIакъаьстар уж.

Митинга доакъашхоша тIайийцача протеста резолюце тIа белгалдоаккх США военщина дохьаж доаллача вещесташца Вьетнаме дов дарои ДРВ городашка бомбаш чуеттарои Къулба-Малхбоален Азе тесса ца Iеш дерригача дуненна а кхерам тIатувсаш хилар. Вьетнама хьакъехьара женевски соглашени кхоачашъяр, сихха тIом соцабар, американски бIу арабаккхар хоадамболлаш дIадех резолюце.

«Нью-Йорк таймс» яхача газетага яздаьча ший письмо тIа США правительствана цо лелаю интервенционистски политика бахьан чIоагтIа критика ю исторе профессор волча Стотон Линдас. Джонса Гопкинса университете президента Джонсона дьача къамаьло США Вьетнамацара гIулакхаш харц ларда тIа леладеш хилар хьахьокхар белгалду **Американски Iилмахочо.** Малхбузен Вьетнаме ийкха дов цига граждански тIом хиннаболлаше а нацистски Германе хинначох тарра дола тIемаца чубахкар да яхаш дувц хьалха санна президента. Къулба-Малхбузен Азерча, американски политика бакъдар моттигера социальни революци дIаяккхара газаш юкъеяхьарах, низ барах напалмах латт, хIаьта Меконг яхача хи тIара дальти правительство (Къулбехьен Вьетнама Марионеточни правительство. **Ред)** фигови лист санна варварство къайлакхахьара лелайора яхаш дувц дIахо Линдас.

Бухарестерча писатела цIагIа митинг хилар **румынски писателий.** Цига США агрессивни гIулакхашта духьалара шоай протест дIаккхайкайир цар.

1954-ча шерара женевски соглашене тIа яхараш кхочашдар, геттара сиха американски агресси соцаяр дIа а дийхар турпалча вьетнамски халкъагахьа шоаш хилар дIа а кхайкадир **румынски писателаша.**

Вьетнамски халкъ хьаллоацаш йола митингаши собранеши я **Болгаре а.**

БТА агентства хоам беччa тайпара уж тайпа митингаш хиннай Колоровградски автомобильни заводе, Ямбольски текстильни комбинате, Тирново, Смолен, Тирговиште яхача городашка.

Пренса Латино яхача агентствас хьааьнизча тайпара къахьегамхошка, мехкий дерригача халкъашка дьча кхайкарала тIа США агрессивни политикана духьала къовсам лоаттабеча южновьетнамски партизанашта, Вьетнама Демократически Республика халкъа гIулакхаца новкъостал дара тIахьех **Мексикански компарти.**

«Шоай кортамукъале бахьан къовсам лоаттабеча е шоай лоIаме хилар лорадеча дерригача халкъий гIулакх ший гIулакх лоархI Мексикански халкъо».

Вьетнаме беча тIема США тIема низаша Японерча базех пайда эцилга дIадаккхар мехка правительствагара хьадех Япони Социалистически парте аьлар социалистически парте ЦИК-а организационни отдела заведующе Эдас, прессконференце ше къамаьл деш. Эдас белгалдаьккхар, Йокосука, Окинаву, иштта кхыйолча а японски территоре тIарча Вьетнамера тIом шербара лаьрхIа йолча базех США пайда эца торо хулийташ дола кхерамзлен японо-американски договор, Япони тIема юкъеозара кхерам болаш да.

(ТАСС).

ВИЛЬСОН США ВАХАР

НЬЮ-ЙОРК, 15 апрель. (ТАСС). Шин дийнахьа визит а йолаш ВIашагIкхийттача Штаташка вера английски лейбористски правительства премьер-министр Гарольд Вильсон. Из шоллагIа визит ю Г. Вильсона Вашингтоне ше Iаьдала керте эттача укх ях бетта.

Моттигерча обозревателаша яхачох, Вильсона США президентаца Линдон Джонсонаца Вашингтоне переговораш е лаьрхIача керттерча дешаех хургда Къулба-Малхбоален Азера хьал. Из — со Вашингтоне вара бахьанех цаI, аьлар Г. Вильсона нью-йоркски аэропорте хиннача импровизированни пресс-конференце.

Британски премьер хIанз малагIа хаьдда йола предложенеш ийца Вашингтоне вахав хIанз укх сахьата ховш дац. Цхьабакъда, дерригa а чулаьца аьлча, цо леладер ховш да. Вильсона дика хьахьекхар, йоах «Нью-Йорк таймс» яхача газета обозревателa Джеймс Рестона, президент Джонсон «раьза хургвоацаш» дола хIама ше дерг ца хилар.

Моттигерча корреспонденташа белгалдоахачох, Къулба-Малхбоален Азе проблемал совгIа, Вильсона иштта безам ба ший правительства финансови гIулакхаш дувца а американски долларий новкъосталца английски стерлингий фунт чIоагIъе а.

Моттигерча комментатораша йоах, дунен халкъашта юкъерча валютни фондагара 1 миллиард долларгара 1,5 миллиард долларга кхачалца юхалург ахча деха йиш я Вильсонага.

ХО ШИ МИНА ЗАЯВЛЕНИ

ХАНОЙ, 15 апрель. (ТАСС). «Кхы тIа а итташ эзараш американски эпсараши салтийи бахкийта а шоай мехкий — сателлитий керда бIунаш зуламерча тIема юкъеозар духьа чIоагтIа оарцагIбовла а тарлуш ба США империалисташ, цхьабакъда, вай эскар а халкъ а кийча да царца къовсам лоаттабе а уж эшабе а». ДРВ президента Хо Ши Мина из аьлар республика къаман собране тIеххьарча сессе ше къамаьл деш. «Вайна дукха беза машар цхьабакъда, тIемах кхерац вай. Вай кийча да воай Дай-мехка лоIам, паргIато, территори бIарчал лораяр духьа американски агрессораш леладхабе», — аьлар Хо Ши Мина.

Вьетнамера американски тIом шербара планаш чакхъярг ца хиларах ше дог тийша хилар белгал а даькха, Хо Ши Мина дIахо аьлар: «Вьетнама Демократически Республика правительства цIаькха а массанета тешшаме дIакхайкаду Вьетнама лоIам, суверенитет, цхьоагIо, территори бIарчал хьаьдда лораярах латташ йола чIоагтIа позици шоай хилар. Вьетнам цаI мара яц, вьетнамски халкъ а цаI ца. Цхьанне а бокъо яц вай халкъа цу езача бокъонна тIакхувда. США империалисташа Женевски соглашенеш лархIа а уж Къулбехьен Вьетнамера арабовла а беза. Уж да алхха ше цаI мара доаца, ший новкъосталца Вьетнамера тIема проблемаш къоастаергйолаш. 1954 шерара Женевски соглашенеш кхоачашъяйтаргйолаш, Индокитаеи Къулба-Малхбоален Азеи мехкашка машар лорабергболаш дола гIулакхаш. Кхы тайпа решени яц. Из да США империалисташта вай халкъон правительстваи луш дола жоп».

Ше къамаьл деш президента лакха мах бир Советски Союзи вож социалистически мехкаши латаш долча вьетнамски халкъа вежарашха мутIахьа хиларехи цар цунна деча новкъосталеи.

М. Мамакаев

ТIУЛГАША А ДУЬЙЦУ

Со ламчу вогIура нху
ширчу новкъа,
Некъаца тидам беш,
тIулгашка хьийжи.
Дай баьхна гIирсаш а,
дахнарг а довзош,
Цу тIулгийн тархаша шай
мотт схьабийци.
Хьан бах хьо, сан Даймохк,
яханчу хенахь,
Йозу а хьай доцуш,
бIарзбелла баьхна?
Къийсамо аьгначу хьан
тIулган белшахь —
Гуш ду-кх яздина сан
дайшка кхаьчнарг...
Човнаш дIайирзича
хIиттана моьнаш: —
Уьш ду-кх хатI кIорга
яздина йоза.
Ас йоьша цуьнца хьан
къайлера човнаш,
Эхь-бехк а, къийсам а —
бIешерийн ойла.
ДIадахнарг моьнашца тIулгаша
дуьйцуш,
Лорина падоьгIча, аз хеза
вайна...
ХIара ю дай баьхна ков-кертан
уьйтIе,
Замано таIийна кху тIаьхь и
бала.
Йирзанчу хьан чевнийн ларах
со вахча,
Го, цIийца язйина, хьан
хIора агIо.

Ас ламчу мехь тоьхча
схьахези аз а,
Дуй техьа айделла цIийн
довха татол?
Замане ца лало шу саттош
нагдан,
Салт сана хIоьттина,
сан лекхи лаьмнаш.
ДогIунца я яьсса гулъелла
мархаш,
Четаршха хIиттина, шун
белшехь лаьтта.
Къуонахийн дог-ойла
гулйина лаьмнаш,
Со вогIу шу хестош —
дайн хилла чIагIо.
Хеста дац ас лаьмнаш лекхи ду,
аьлла,
Дагца бен нарош бац
накъостан агIо...
Лермонтовн сирла дош аш
нхиийн техкош,
Нхузахь сан хьехархо —
сан хьоме Коста
Лелла, дарц айдина,
паргIато хестош...
Цу шинге куьг делла
Джамалдин вогIу.
ПаргIато лоьхуш уьш
кхузахь бахарна,
Сийлахьа сан Даймохк,
маршалла хьоьга.
Хьан халчу йозанца ойла
гулъярна —
Ларор вай, накъостий,
церан дош оьзда.

Общественность юстара хилча

Коммунизм хьалъечун моральни кодекса яххача бесса керда саг кхевара боккхача лоархIаме я къахьегамхой Советий самодеятельни организацеш.

Наьсарен районни къахьегамхой депутатий Советеи юртий Советашкеи цу тайпара йола организацеш яц ала йиш яц. 1380 саг чувоагIаш 121 общественни организаци я цу районе. Цига я кхувш доагIача берий гIулакхашта йола комиссеш, общественни порядоки социалистически законий лораду комиссеш, административни комисси, 328 дружинник юкъевоагIа 10 дружина, 102 сагах латта 23 товарищески судаш, 185 саг чувоагIа кхалнаьха советаши иштта кхы тайпа общественни организацеши. Юрта еррига мероприятеш чакхъяхара моттигерча къахьегамхой депутатий Советашта новкъостал деш бола боккха общественни низ ба из.

Цхьабакъда, къахьегамхой депутатий районни Советои юртий Советашеи боагIача тайпара лоархIам бац цу низа, долчча тайпара аьлча, уж еррига общественни организацеш теркал ца еш йитай укхаза из бахьан долаш, царех цхьаяраш болх беш яц, хIаьта юхейисараш а я яхаш каьхата тIа дIаязъянь хилар мара кхы хIаман гунахьа долаш а яц.

Социалистически законий общественни порядоки лораяра дукха болх бе декхарийла яр депутата нов. М. Т. Жеребненко кулгалду комисси. Шийца къамаьл деш цо аьннача тайпара, алхха цкъа организационни заседани яр мара, кхы хIама даьдац цун комиссе а. Цу комиссена бе Iалаьмате дукха болх ба. Укх шера март бетта 27-ча дийнахьа хиннача организационни сессе нов. Жеребненко бакъахьа могаванзар депуташа юха а цу комиссена кулгалде.

Цхьаккха хIама даьдац, райисполкома социальни Iалашон отдела заведующи йолча нов. Мальсагова Зара керте лаьттача кхувш доагIача берий гIулакхаш къестадеча комиссе а. Цу комиссе ше вIашагIъеллача хана дениз цхьаккха заседани а яьац.

Во болх баьб райисполкома председатела заместитель вола нов. Мержоев керте лаьттача административни комиссе а. Цо 1963—1964 шерашка кхоъ гIулакх къоастадеш еррига а шиъ заседани яьй. Укх шера хьалхарча квартале вIалла вIашагIа а кхийттабац уж.

Халкъа образованеи культураи гIулакхашта йолча комиссе а ший болх боагтIача боарамагIа лелабац. Во болх бу района дукхагIйолча культпросветучреждениеша а.

ВIалла болх бац уличнн комитеташа. Наьсар-Керте 42 улица я, хIаьта укхаза 20 комитет мара вIашагIъеллаяц.

Иштта во болх бу товарищески судаша. 1964 шера алхха пхи дош мара дийцадац цар. Цу тIа уж дешаш пхе судо мара а дийцадац, хIаьта вокх 19 судо хIанзалца хьа цхьаккха болх а баьбац.

Кхалнаьха советаша а бац бе боагтIача тайпара шоай болх.

Ала доагIа, 1964 шерен укх шера шин беттеи нарсудо деш а дийца кагий хулиганство делаярах 166 саг административни бехктокхаме озар. Деррига уж довнаш къаракъ меннача наха а даьд.

1964 шера кагий къоалаш дарах Наьсарен-Вокзалера Грозненски берий приемнике — распределитель МООП — милице 27 кхувш доагIа бераш доаладаьд.

1964 шера пачхахьалкхен общественни рузкъа лечкъадаь къоалаш гучадийннад районе.

Дукха ха йоацаш ТIой-Юртарча Гасаров Мусас маьре яха ха йоаца Солсанова йодаьй. Уж санна дола гIулакхаш укхаза кхы а нийслу.

Къахьегамхой самодеятельни организацешка юха а шоай болх лерттIа дIаболабайта декхарийла я къахьегамхой депутатий районни Совета исполкоми юрта Советаши. Зенера ийрча гIулакхаш районера дIадахара, ширача гIулакхашта, къаракъ меларашта, хулиганашта, тунеядцашта, социалистически общественни доалахьен къоал дерашта духьала къовсам лоаттабеш, керда саг кхевара тIаберзабаь хила беза организацей болх.

Хьалха дIадахача шерашка дийнна гIалаташ ца а дувлийташ къахьегамхой депутатий районни Совете, юрта Советий исполкомашка вIашагIъеххача комиссеша хьалхарча деннашке а шоай болх лерттIа дIаболабе беза.

В. СМИРНОВ,
республика Министрий Совета орготдела инструктор.

МУЗЕЕ ВЫСТАВКА

В. И. Ленин вань 95 шу дузача денна хетаяь я республикерча краеведчески музее «Ленини вай мохки» яхача темах кийчъянь выставка. Вай дахача моттиге цIаккха вена хиннавеце а, еррига Къилбаседа Кавказе, къаьстта Нохч-ГIалгIай АССР-е хинна событеш йовзаш хиннав В. И. Ленин. ЧIоагтIа терко еш хиннав из мехкдаьтта Грознерча болхлоша лоаттабеча къовсама. Вай большевистски организацеца переписка яьй.

Музея экспозици я Грознерча Старопромысловски районе ткъаь шиъ дийнахьа хинна забастовкаш ювцаш а кхыйола а, «Правда» газета тIа араьнна хинна статьяш тIайолаш. Уж ерригаш пхийтта яр.

Граждански тIом болча деношка вай мехка болх беш хиннача С. М. Кирова, Н. Буачидзе, И. Анисимова, С. Орджоникидзе, кхыбарий портреташ да экспозице тIа. Укхаза да лоамарошта ахчанца новкъостал дела аьнна Кирова Кавказски краевой комитетага яздаь хинна письмо, лоамарошта ши бIаь миллион сом ахча дIахеца аьнна В. И. Ленина яйта телеграмма, кхыйола маьхера материалаш.

Н. ЩЕРБАКОВ,
музея Iилман болхло.

ФУТБОЛ

ТIЕХХЬАРЧА СЕКУНДАХ

Ткъо эзар совгIа саг венавар селхан Орджоникидзе цIерахча стадионе «Волга» (Горький), «Терек» (Грозный) матче. Уж шаккхе а команда лидераш я — «Терек» шоллагIча моттиге, «Волга» — кхоалагIча моттиге. Белгалдаккха дезаш да цхьаькха. Кхозза лайзача вай хьаьшашта цхьаккха бургац чутоха мегадац. ХIаьта «Терека» шин матче 4 бургац чутехаяр, шоай наIарашка цхьа бургац мара чу ца тохийташ.

Селханара матч чIоагIагIа йола команда белгалье езаш яр. Из ишта хила а хилар. Хьалхарча тайма 22-ча минуте спорта мастера Жердев Александра хьаенна бургац чутехар Косов Валентина (№ 9).

Цул тIехьагIа счет хувца гIерташ шоашта могар дир горьковчанаша. Цхьабакъда, цар атакаш йохаю «Терека» защитникаша. Яьсса атакаш ярал совгIа кхы толам баккха магавзар «Волга» футболисташта хьалхарча тайме.

Футболисташ салеIа арабаьначул тIехьагIа а цхьайола совле вай хьаьшашкахьа я. Хьалха санна ца хаддаш атакаш ю цар. Бакъда, цох хIама хилац. ПхелагIча минуте Косов Валентина корта теха бургац хьалаьцар «Волга» вратара. Матч чакхьла иттех минут йисача хана дукхагIа шоай наIараш лорае гIерт «Терека» футболисташ.

Счет 1:0 йолаш «Терек» котьяргья аьнна хеташ бар футбол езараш. Из нийса хиланзар. Ловзар чакхдала массехк секунд йисача хана аьтта оагIорахьара атака ю грозненцаша. Бургац Барашьянча я. Цо из чIоагтIа горьковчаний наIарашкахьа хьатох. Вратара маганзар бургац бе соцае. Цига тIакхаьчача Ю. Дьяченкос (№ 14) А. Михеева метта ловзаш вар из тIеххьарча секундах чутехар шоллагIа гол.

Счет 2:0 а йолаш «Терек» котьялар. ХIанз вай футболистий 6 очко я.

М. МУСАЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ

Сийлахь-йоккхача Коталон 20 шу дизарга

«Хьарамле йоацаш, унахошца бокъонца къахетаме, эггара тIехйола гуманизм йолаш хиларах — цаI мара йоаца награда» — уж дешаш яздаьд «Флоренс Найтингейл» яхача медала тIа, Дунен халкъашта юкъерча ЦIеча ЖIарга Комитета эггара лакхегIарча награда тIа. Из награда енна Советски Союзе шин саг ва. Царех цаI я Ирина Левченко, писательница, журналистка, тIемахо.

Дагалацал оаш, михо кегадаь керта чеш а долаш, доккхий доагаш бIаргаш а долаш йола кхалсаг. Из тара я цIагIара ведда вахача санъердамеча кIаьнка...

ХIаьта из дуккханешта йовзаш я. РадиоладувгIархошта — вай ханара нах бувцаш долча дувцарехи очеркехи, дешарашта — космонавтехи Енисей яха хий карадерзадаьрехи йолча репортажех, хIаьта телезрителашца цо къамаьлаш даьд Америке, Африке, Германски Демократически Республике яхача хана бIаргадайнарех шийна хетараш дувцаш.

Игарке наха дагадоагIаш да цIи яьннача хана цо бераш кIалхара мишта даьхар, Талнахерча геологашта цIаккха йицлургъяц эггара хьалха гучадаьннарий гIозал шоаца екъаш хинна из заьлза кхалсаг, хIаьта Ижевски совхозерча целинникашта йиц ца луш дукха ха йоаккхаргья араьха нхашка йнйзача цIера гонахьа дIанхача сайренаша.

Дешараша чIоагIа дезаденна тIайийцад цун «ТIема шерий хьакъехьара повесть», «Танка хозяйка», «Iажашка зиза тохийтар духьа», «Нах—чухьелхар ютало», «ЮхавоагIа билет доацаш» яха книжкаш. Царех хIаране чу цун дега чIегилг хиларах деза царна уж.

Цхьабакъда, Сийлахь-йоккхача Коталон 20 шу дуза ди гаргакхаьчача хана, са дувца безам бар, писателеи журналистеи дог а доацаш, салтечун дог да, хIана аьлча, Ирина Левченко — из салте, ветеран я.

Москве Ленински военкомате ядача цхьан картонни папкана тIатоIадаь доал бесаза дала а денна каьхат: «Подполковника И. Н. Левченко лични дело». МоллагIа кхыяраш санна папка я из, чудоахкаш казенни документаш да. Царех эггара хьалхара документ «39-ча танкови бригаде цхьана гIулакх деш хилара тIагIолла старшинах Левченкох язъяь отзыв. Денал долаш салтеи санитарни болхлои я. Дакъа лаьцад Малхбузехьарча фронтеи Крымскеи хиннача тIемашка. Шозза оттаьй правительственни награда лойла, аьнна. Тулумчак яккхар духьа баьча тIеххьарча тIем тIа шийна човнаш хинна йоллашехьа а, тIем тIа лозабаьча нахах кIалхара а ваьккха, старшина Левченкос шоай герзаш а тIехьа тIеххашкахьа дIавахийтар ткъаь итт салтен эпсари. Из деча хана цо моастагIчун пулеметни расчет йоха а йир эсэсовец плен а вера. Танкист хила безам болаш я. Аз из могаду. 39-ча танкови бригада комиссар. Кулг. Ха: 1942-гIа шу».

Цу хана барайтта шу даьнна яр Ирина. НийсагIа укх тайпара аьлча хургда: вурийтта шуи цу тIа цхьаькха тIема шуи. ХIаьта тIема шу, из моллагIа дола «шу — кхаь шера метта» хинна Iац. Книжка дешарах довзалургдолаш, ер санна долча лични делага кхыметтел бIаьннега хьежача а дизза духьала доагIаргдолаш дац из. ТIема шу—уж Ленинградера бIаь метраш дIаьха вежарий кашмаш. ТIема шу — из воага Гостелло. ТIема шу — уж шоай ноаноея а къаьнагIа а хиина дIаэтта йиIигаш.

1941-гIа шу. 23-ча июне Москверча Ленински района ЦIеча ЖIарга райкоме ера гIийлача дегIара а йолаш нийслагIча классера дешархо. Ше фронте йохийтилга дийхар цо. Из юхь ца еш йитар, хоадамболлаш ак аьлар, цунга: йохийтаргьяц, хаьдад из! Цхьабакъда, хIаьта а яха-м яхийтар. Е фронте йохийташ е лаьца милице югаш мара укх кабинетера араяргъяц со, яхаш, ший зIамига бий истола тIа Iобетташ латтача сага юхь ца йича ядац. Из фронте яхар.

«Сай са санна сона дукха еза, са хьамсара нани! ХIанз сох ЦIеча Эскара тIемахо хинай... Тховсара тIема задани кхоачашъеш хиннай. Хьабоалабир хьалхара доарахой. Сайха тийша а тийша сайна тIадиллача гIулакхах доккхал деш я со — алхха селхан мара хьа а минча кхаьчадар тхо. Дагахьа долчча тайпара дIааьлча, цIагIа санна марсхилгаш дахар а доацаш, йоккхий човнаш чIоагIа унзара-м я. Пхьарса хинна чов дIаехкача хана-м вIалла шек а йоацаш, сатийна яр со, цхьабакъда, доарахочоа керртах хиннача човна сестрас йоц хьекхача, узам а ца боалаш, цергаш вIашка а тоIаяь, унахочо бийнаш дича кIеззига корта бIогора баьлар са...»

«Гештделахь сона, ца яздеш со дукха гарах. Дукха яха са нана хьо, мекъалла гайнаяц хьона со яз ца деш. ТIем тIа хиннай со, вIалла ха хиннаяц язде.

Нани, са дукхаяхарг, хьайна фуннагIа хозе а йоха ца йохаш, хинначоа сатохаш хила еза хьо. Хьайна ма хой хьона со мича я а. Хьаштдолчча минута сона фу тIакхача йиш я а. Бакъда, нани, со яла лерхIащ-м яц хьона. ХIаьта-м санна сона цхьа хIама хулалахь хьай йоIс ле, — ховш хилалахь хьай йоIс ухал хьо сел чIоагIа бIогора!».

КхоалагIа ди да дивизи гонна юкъера араяла гIерташ йола. КхоалагIа ди да цIий, узамаш, Iоажал мара кхы хIама ца гу.

Колонна малхбоаленгахьа йода. Дивизе тIеххьара колонна. Цунах дIа а къаьста, тIехьашкахьа юхайода ши машин.

— Мича яхар уж? — яхаш хетт комиссарага хьайийхача сестрас.

— Хьажалахь царга, йоI, дагакхабалахь уж нах. Даиман дагакхабалахь. Вай даха дисийтар духьа а бовргба уж.

Из царга хьежаш я, царна тIехьа а хьежаш, маIача наьха Iаьдалах, бIаргех хи тIадам а ца боалаш елх из.

ХIаьта юххе Iохайна вагIа човнаш хинна лейтенант. Цо къамаьлаш ду Москвах, цIагIарча гIулакхех, ший даьх. Iилман болхло ве дага а кхоабаш, дас ше мишта кийчвора дувц цо, хIаьта цунна дагадаьллар-м подвигаш елга дар. ХIанзчул тIехьагIа ах сахьат даьлча хьал а гIетта малхбузенгахьа дIагIоргва салте — гонна юкъера

ЦУН ВАХАРА ОАГIОНАШ

ший низ мел кхоачар даьлга, цо мамогга новкъостал даьлга, укхаза ярах из вIалла дехке яланза йолга. Ховш хилалахь кхы цхьаькха а — цунна ший нана геттара дукха езилга».

Уж цо фронтера ахийта письмош да, салтечун хьалхареи йиIагашкольница тIеххьареи письмош.

Июль бетта 22-ча дийнахьа, тIом хьайначул тIехьагIа бизза бутт баьлча, Смоленскена гаьна доацаш, Починок яхача города юхxe тIем тIа эттар Ирина Левченко гIулакх деш хинна 149-гIа стрелкови дивизи. Дивизи духхьала тIем тIа этта Iанзар — моастагIа юха а теха ше наступлени йир. Шин дийнахьа 20 километр хьалхашка яьлар из. Гитлеровцаш эггара хьалхара юхатохар, эггара хьалхара наступлени.

Танкови колоннаш тIема юкъе чулаьхкар фашисташа. 159-гIа дивизи шийна чуйоагIаш хинна 28-гIа эскар гобаь чудерзадир. ТIехьаш а деш, корзагIдаьнна а ца хьовзаш гонна юкъера арадоалаш дар эскар.

— Човнаш хиннача нахах цхьацаI саг кIалвита йиш яц!

Колд, коача колд, маьхий санна дегIах Iетталу ира жагI, гаргаш... ЗIамигача кулгаша массе пха буввалуш, селла чIоагIа хьалоац салтечун шинела качмат, массехк сантиметр дIахьалхашкахьа такх шин сага дегIамаш.

— Аллийта со, йишилг, со хIаьта а вета а хIама хулачара ваьннав, — узам бу ворош кагьаьча салтечо. — Со веза ва, дIавохьавургва хьога... Iойижа, Iовдал, юврргья хьо!

«Берригаш а бIаь гIа. ЦаI, шиъ, кхоъ. Сангарга дIа мукъагIа а кхоачаре... ТIаккха-м аттагIа хургдар. ХIана детт цар герзаш? Ер-м доарахо ма вай... СихагIа, Ирина, сихагIа, хьо сихагIа ца хуле ер цIийна Iовдалургва... ДIакхоачаргья! ДIакхоачаргья! ДIакхоачаргья!»...

КхоалагIа ди да дивизи гонна юкъера араяла гIерташ йола. КIаьдъяларах а моцалла а бIогора ух корта. Лаьтта Iойижача иттех минут йоаккх санхетам чу а йоацаш уллаш. ТIаккха хьо юха а хьакхетаю Iа кIалхара баьхача доарахоша. Доккха Iазап тIакхаьча, гIойле яйна бола нах дIатIа бохк машинаш тIа, дагадох: тIех мукъагIа боалалубалара уж. Машинаш ялe дIайолх, хIаьта хьо юха а жожагIата чуйоагIа. Човнаш хиннача нахах цхьаь-цаI саг кIалвита йиш яц, цхьаь-цаI!

— Йишилг, гIо де сона!..

— Сатохалахь, дукхавахарг, сатохалахь. Хов сона, хьона човнаша лазар чIоагIа делга, хIаьта а сатоха деза, са ца техача даргдац! «Сатохалахь, Иринка, сатохалахь, Да ма хьакха хьа, корта, хIана арабаха беза вайбараш, юхатоха беза немций — из дIагIоргва вIалла а цавалар долалучe оагIорахьа...

«Аз сий деш вола профессор! Хьа воIах Iилман болхло хиланзар. Цунна дагадаьллар подвигаш елга дар, хIаьта цунна карах яла а яьлар «ше хьогаш хинна подвиг — ше вахаре цаI мара йоаца подвиг» — яздергда пхийтта шу даьлча писатела Ирина Левченкос, хIаьта хIанз из хьаьлура а ийкха хьийдда дIатIагIоргья хIанзза чакх а ийкха хьакхаьчача машина. Из цунна дIатIакхоачаргьяц. ЙIайхача, дегIала теIача талгIено лакха хьалъай а даь лаьттах тохаргда цун дегI. Iурра из хьакорайоагIаргья танкисташта. Хьамукъа доахаргда чIоагтIа тоIаяь автомат бе а йоаллаш дувладенна цун кулгаш, сакхетам чу йоалаергья...

ТIаккха юха а тIом болалургба, цо юха а йоагача танкашкара увзабеш аракхухьаргба доахарой, тIатеIIаеш автомат еттаргья доазол арахьара тIа а баьхка оакхарий хьисапе хьувзача салташта... Алхха ялх ди даьнначул тIехьагIа мара араяргьяц из моастагIаша тессача гонна юкъера, низ бохарах гIол а ювлаш дIатIагIоргья из сортировочни госпиталерча лора, чIоагIа цхьа йиш ехача хьисапе кхайкаргья из:

— Лор, са а машина тIа бадаш доарахой ба. Цар човнашта хьерча хIамаш кхера ше санна чIоагIъеннай, цIий дотаденнад. Лор! Уж меца ба, хьога ба. Мала а даа а эш царна. Кхетий хьо, лор...

КIайбенна корта а болаш йолча кхалсаго бIаргашка хий а кхехна, дог а чIаьхка хоаттаргда:

— Цигара йоагIа хьо, йиIиг?

— ЙоагIа, — аьнна жоп лургда вокхо, дог кIаьд а денна сакхетам чура а яьнна Iойожаргья.

ХIаьта Iурра цунна справка лургья моастагIчо го а баь чулаьцача районера хьа а баьха хьабоалабаьча доарахоех бIаь кховзткъе бархI саг хьалха латтача экванотрядо дIанийцав, аьнна.

Иштта чакхбаргба Иринас фронте баьккха хьалхара бутт.

ДIабаргба кхы а шин бутт, хIаьта из, ворох чов а хинна, госпитале дIахьоргья Из дарба а хинна цигара араяргья, цун вIаштIехьдаргда танкови батальоне ше дIахьожаяйтилга. ХIаьта цкъа цхьан баьдеча крымски бус батальон атаке гIоргья, цо букъа тIа доаллаш кIай зиг а долаш минаш екхача аренашка гIолла цхьан сахьатан ах сахьатаи пикъ бергба доарахой тIабадача танкана хьалха а яьнна йодаш. «Унахошца бокъонца къахетаме хиларах», — аьнна яздаьд «Флоренс Найтингейл» яхача медала тIа — Дунен халкъашта юкъерча ЦIеча ЖIарга эггара лакхегIарча медала тIа. Бокъонца!

Цул тIехьагIа ши ди даьлча партийни собрани хургья, из парте дIаэцаргья.

«Яьй 1924-ча шера, шовзткъе цхьоалагIча шера нийслагIча классера дийша яьннай. ЯлхлагIча июле се раьза а хинна тIем тIа енай. Комсомолка я. Деррига а из да, кхы ала хIама дац са», — аргда цо гIойле ехха.

Цунах дукха дийцар дикадараш. Деррига вагара муаш а доахкаш волча лейтенанта дийцар човнаш хинна механик цу чура араваккха экнха кийчъенна йоагаш латтача танкана Ирина чу мишта хьийдар, мекхаш а долаш волча старшинасукраинца, дийцар из «шайтIал доалла йиIиг», даггара етташ пулемет йоллашехьа а, текхаш болхача гIашлошта хьалха а яьнна мишта яхар. Цун денал, къонахчал дийцар, цунна фашисташ мел чIоагIа гоама ба дийцар. ТIаккха цо кхетадир ер, 1942-гIа шу ше зехьа даьккха ца хилар.

ХIаьта цул тIехьагIа кхы а шин кIира даьлча цо пулемет а етташ юхатехар йоагаш латтача танкана тIаккхача гIерташ немцаша еш йола атака. Контузи а хинна йолча стрелока-танкиста Ирина Левченкос ший машинаца мIаьдийр гитлеровций пулеметни расчеташ. Цу хана цунна ховш дацар цул тIехьагIа хиннача тIем тIа минана тIанийсьенна ший танк эккаргйолга а, хIаьта ше Iаьрждленнеи пайдана доацача доалаш латташи кулг а долаш юха а гаьннарча тыле югаргйолга а.

Ши бутт баьнначул тIехьагIа мара араяланзар из госпиталера, бос баха, гIелъенна, пахашк санна эгаш уллаш цхьарс болаш яр из госпиталера араьннача хана. Киса доаллар тIема гIулакхах мукъаялийта тешали пенсионни книжкеи. Пенсионерка! Мичара, лораш а хул гIалат боалаш. Эггара кIезигагIа эше а ах шу эш кулг лелаш хилийтара. Дика да. Цу ах шера цо дешаргда, миччахьа а ца дешаш, алхха танкови училище дешаргда. ХIара денна боккхийча хьакимашта тIаяха гIерташ хулар из. Массанахьа хозаш хинна жоп цаI, дар: оаха мехкарий хьанйбац. Из къарлуш яцар. ТIеххьара а, бронетанкови бIуна командующе Федоренко кабинете кхаьчар Ирина. Цун геттара чIоагIа безам бар бокъонца йола танкист хила. Даь яр санна тIера юхь а йолаш волча цу кIайвеннача къонахчун низ кхаьчар йиIийна хьаштдар кхетаде. Цо цунах кхы а шозза добровлец а аьлар...

Сийлахь . боккхача Дай-мехка исторе духхьашха хинна хIама дар из: танкови училище йоI хьожайир.

ДоттагIаша цунах оалаш махиллара, «цIаккха а лергйоаца Ирина» юха а строе ера. Юха а — тIемаш, тIемаш, тIемаш. Юха а эггара халагIча моттигашка хулар лейтенант Левченко, юххьанца батальона штаба начальника заместнтель йолаши, хIаьта цул тIехьагIа танкови бригада бувзама эпсар йоалаши. Духхьала из я Прут яхача хина берда йистошка, моастагIий мугIараша юкъе гIолла чакх а ийкха вай бIуна накъа а яха дIакхайкадергдар:

КхоалагIча Украински фронта гвардейски танкови бригада бувзама эпсар я со, — аьнна.

— ШоллагIча Украински фронта стрелкови полка командир ва со, — аьнна жоп лургда полковника, тIаккха чIоагIа гIозваьнна а волаш тIатохаргда цо: Хьайола, барт баккхийта сога, новкъост КхоалагIа Украински!

Цул тIехьагIа хургья еррига зизаша хьалъянь йола балкански городий улицаш, хурга Венгре хала тIемаш, тIеххьара а Одер! Одерал эгIахьа механизированни корпуса танкисташа мукъабоах Равенсбрука тутмакхаш, — тIеххьара а Грабов яха немций зIамига городилг — американски эскарца вIашагIкхетар. Укхаза танка чура хьаараяргья эрсий йоI, эпсар-танкист Ирина Левченко, хIаьта чIоагIа гIозбаьнна болча, сувенираш чIоагIа хьаштдолаш болча американцаша дIабоаккхаргба цун шинелах мел боалла чопилг! Салюта коталон таташ даьнначул тIехьагIа, хьалха санна доацаш, эттача машарерча сатеме Европа кхооза сомаяьнначул тIехьагIа цунна юха а, диазлагIа хала човергья дIабаьха ца боалаш юхебисача эсэсовски фанатикаша.

Иштта йистебаргба Ирина Левченкона тIом. Иштта йистеяргья цун яхара къаьгача оагIонех цаI.

Валерий ПОНОМАРЕВ. (АПН).

ЛадувгIа

Радио: 6.30 — Кхашка болх берашта йола передача (гIалгIай меттала) 6.45 — Музыка. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15—«Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.25 — Концерт. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (нохчий меттала). 16.05 — Промышленноста болхлошта передача (гIалгIай меттала). 16.20— Музыкальни антракт. 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — Соловьев-Седой музыка. 17.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.30 — Дунен тIарча капитализма кризиси болхлой класса революционни болами яха беседа (нохчий меттала). 18.00 — Москвера трансляци. 19.00 — «Театр микрофона хьалхашка» яха передача (эрсий меттала). 19.32— Нохч-ГIалгIай. музыка.

Хьажа

Телевидени: 18.25 — Художественни самодеятельноста концерт (нохчий меттала). 19.05 — «Хи йисте» яха документальни фильм. 19.25 — «Сатирически объектив» яха телевизионни журнал. 19.55 Берашта дола кино. 20.15 — Пхийтта города юкъера матч. 20.25 — Культура университет. 20.50 — «Паччахьалкхенна зуламхо» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбоахамеи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции 7/84.

СФ05231. Заказ № 2338